

Parodi Din Kavramı: Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi (Pastafaryanizm) Örneği

Dilâ Baran

Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Çorum, Türkiye

orcid.org/0000-0003-4112-9559

ror.org/01x8m3269

dilabaran@hitit.edu.tr

Öz

Modern çağda yaşanan değişim ve dönüşümler dinî inanç ve pratiklere de yansımış ve din fenomeninin geleneksel sınırlarını aşarak kurumsal bir otorite olmaktan çıkıp daha ziyade bireysel deneyimleri merkeze alan bir yönde ilerlemesine neden olmuştur. Dinî söylemlerin çeşitlenmesine yol açan bu süreçle birlikte dinin, bireylerin yaşamlarını anlamlandırmada hâlâ önemli bir rol oynadığı, ancak bu rolün giderek daha esnek ve sorgulanabilir bir yapıya büründüğü görülmektedir. Benzer bir değişim sürecinin ateist düşüncede de yaşanması, bireysel inançsızlığı temsil eden klasik ateizm anlayışından uzaklaşılmasına ve geleneksel dinî inançları hedef alan yeni bir ateist akımın doğmasına yol açmıştır. ‘Yeni Ateizm’ olarak adlandırılan bu akım yalnızca tanrı inancını reddetmekle kalmayıp aynı zamanda geleneksel dinî kurumları, öğretileri ve uygulamaları katı bir tutum içerisinde eleştiren, dahası, bilimin ve rasyonelitenin dinin yerine geçmesi gerektiğini savunan bir yaklaşımı temsil etmektedir. Nitekim yeni ateizmin yükselişi, yüzyıllardan beri süregelen din ve ateizm arasındaki karşıtlığa yeni bir boyut kazandırarak bu iki olgu arasındaki geleneksel çatışmanın ötesine geçmiş, dinleri taklitleri aracılığıyla alaya alan ve ‘ateist din’ ya da ‘parodi din’ olarak adlandırılan yeni bir eleştiri biçiminin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bahsi geçen konu bağlamında bu makale çalışması, ateist düşüncenin mizahî bir yansıması olarak ortaya çıkan ‘parodi din’ kavramını ele almakta ve bu kavramı 2005’te ABD’de doğan Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi örneğinde incelemektedir. Pastafaryanizm olarak da adlandırılan Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi, dünyanın dört bir tarafında edindiği çok sayıdaki üyesi ve bu üyelerin, inançlarının yasal olarak tanınmasına yönelik başlattıkları hukukî girişimler sayesinde giderek popülerlik kazanmaktadır. Ülkemizde de ‘Türkiye Pastafaryan Cemaati’ adı altında toplanan çok sayıda Pastafaryan mevcuttur. Uluslararası literatürde din araştırmaları kapsamında pek çok açıdan incelemeye tabi tutulan Pastafaryanizm’i, kapsamlı bir biçimde ele alan Türkçe bir çalışmaya rastlanmamış olması, bu araştırmancının temel motivasyonunu oluşturmuştur. Literatürdeki eksikliğe katkı sağlayacağına inanılan bu çalışmanın temel tezi, parodi din kavramının oluşumuna ateist bir zemin üzerine inşa edilen kurgusal argümanların kaynaklık ettiği ve Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi’ne ait temel öğretilerin bahsi geçen kurgusal argümanlarla benzer bir yapılanmaya sahip olduğudur. Bu bağlamda çalışmada öncelikle parodi din kavramının hangi etmenlere bağlı olarak ne zaman ortaya çıktığı, tam olarak neyi ifade ettiği, Russell, Sagan, Baggini ve Dawkins gibi ünlü ateistler tarafından öne sürülen kurgusal argümanların parodi dinlerin oluşumunda nasıl bir rol oynadığı gibi hususlar ele alınıp değerlendirilmiştir. Ardından günümüzün popüler parodi dinleri arasında yer alan Uçan Spagetti Canavarı

Kilisesi'nin tarihî geçmişi, temel öğretileri, kutsal metinleri, ritüelleri ile din özgürlüğü bağlamında yasal bir din olarak kabul görmek için verdikleri hukukî mücadele örnekleri üzerinde durulmuştur. Böylelikle bahsi geçen ateist bilim adamlarına ait kurgusal argümanlarla Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi'nin kurgusal öğretisi arasındaki uyum ve benzerliklerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın amaçlarından bir diğeri, parodi dinlerin birey ve toplum üzerindeki etkilerinin anlaşılmasını sağlayabilecek saha araştırmalarına teorik bir zemin hazırlamaktır.

Anahtar Kelimeler

Dinler Tarihi; Yeni Dinî Hareketler; Parodi Din; Ateizm; Uçan Spagetti Canavarı; Pastafaryanizm; Bobby Henderson

Öne Çıkanlar

- Parodi din, geleneksel dinî inanç sistemlerinin alaycı ve mizahî bir biçimde yeniden yorumlanarak taklit edilmesini ifade eden bir kavramdır.
- Ateist düşüncüyü savunmak amacıyla öne sürülen kurgusal argümanlar zaman içerisinde gelişmiş ve parodi dinlerin oluşumuna kaynaklık etmiştir.
- Parodi dinler ateizmin dinî bir organizasyon içerisinde nasıl ifade edilebileceği sorusunun cevabı olarak 'Yeni Ateizm'i temsil etmektedir.
- Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi, açık bir biçimde Hıristiyanlığın parodisidir.
- Pastafaryanizm, dinin ne olduğu ve bir inancın din olarak kabul edilebilmesi için hangi koşulları taşıması gerektiği gibi hususların hem toplumsal hem de hukukî alanda sorgulanmasına neden olmuştur.

Atıf Bilgisi

Baran, Dila. "Parodi Din Kavramı: Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi (Pastafaryanizm) Örneği". *Eskiyeni* 52 (Mart 2024), 51-77.

Makale Bilgisi

<i>Geliş Tarihi</i>	31 Aralık 2023
<i>Kabul Tarihi</i>	18 Mart 2024
<i>Yayın Tarihi</i>	26 Mart 2024
<i>Hakem Sayısı</i>	İki İç Hakem - İki Dış Hakem
<i>Değerlendirme</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik
<i>Etik Beyan</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
<i>Benzerlik Taraması</i>	Turnitin
<i>Etik Bildirim</i>	eskiyenidergi@gmail.com
<i>Çıkar Çatışması</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
<i>Finansman</i>	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
<i>S. Kalkınma Amaçları</i>	--
<i>Lisans</i>	CC BY-NC 4.0

The Concept of Parody Religion: The Case of the Church of Flying Spaghetti Monster (Pastafarianism)

Dilâ Baran

orcid.org/0000-0003-4112-9559

ror.org/01x8m3269

dilabaran@hitit.edu.tr

Hitit University, Faculty of Theology, Department of History of Religion, Çorum, Türkiye

Abstract

The changes and transformations experienced in the modern era have been reflected in religious beliefs and practices and have caused the phenomenon of religion to move beyond its traditional boundaries from being an institutional authority to a direction centered on individual experiences. With this process, which has led to the diversification of religious discourses, it is seen that religion still plays an important role in making sense of individuals' lives. Still, this role has become more flexible and questionable. A similar process of change in atheist thought has led to a move away from the classical atheism, which represents individual disbelief, and the emergence of a new atheist movement that targets traditional religious beliefs. This movement, called 'New Atheism', represents an approach that rejects the belief in God, criticizes traditional religious institutions, teachings, and practices in a rigid manner, and argues that science and rationality should replace religion. As a matter of fact, the rise of new atheism has added a new dimension to the centuries-old opposition between religion and atheism, going beyond the traditional conflict between these two phenomena and paving the way for the emergence of a new form of criticism called 'atheist religion' or 'parody religion', which mocks religions through their imitations. In the context of the aforementioned issue, this article deals with the concept of 'parody religion', which emerged as a humorous reflection of atheist thought, and examines this concept in the example of the Church of the Flying Spaghetti Monster, which was born in the USA in 2005. The Church of the Flying Spaghetti Monster, also known as Pastafarianism, is gaining popularity thanks to the large number of members it has gained all over the world and the legal initiatives these members have launched for the legal recognition of their beliefs. In our country, many Pastafarians gather under the name of 'the Pastafarian Community of Turkey'. The main motivation for this study is the fact that there is no Turkish study that comprehensively analyses Pastafarianism, which has been subjected to examination in many aspects within the scope of religious studies in the international literature. The main thesis of this study, which is believed to contribute to the deficiency in the literature, is that fictional arguments built on an atheistic ground are the source of the formation of the concept of parody religion and that the basic teachings of the Church of the Flying Spaghetti Monster have a similar structure with the aforementioned fictional arguments. In this context, the study first analyses and evaluates when the concept of parody religion emerged depending on which factors, what exactly it refers to, and what role the fictional arguments put forward by famous atheists such as Russell, Sagan, Baggini, and Dawkins played in the

formation of parody religions. Then, the historical background of the Church of the Flying Spaghetti Monster, which is one of today's popular parody religions, its basic teachings, sacred texts, rituals, and examples of the legal struggle to be recognized as a legal religion in the context of freedom of religion are discussed. Thus, it is aimed to reveal the harmony and similarities between the fictional arguments of the aforementioned atheist scholars and the fictional doctrine of the Church of the Flying Spaghetti Monster. Another aim of the study is to prepare a theoretical basis for field research that can provide an understanding of the effects of parody religions on the individual and society.

Keywords

History of Religion; New Religious Movements; Parody Religion; Atheism; Flying Spaghetti Monster; Pastafarianism; Bobby Henderson

Highlights

- Parody religion is a concept that refers to imitating traditional religious belief systems by reinterpreting them in a sarcastic and humorous way.
- Fictional arguments put forward to defend atheist thought have developed over time and have been the source of the formation of parody religions.
- Parody religions represent 'New Atheism' as an answer to the question of how atheism can be expressed within a religious organization.
- The Church of the Flying Spaghetti Monster is clearly a parody of Christianity.
- Pastafarianism has caused questions such as what religion is and what conditions a belief must meet to be accepted as a religion, both in social and legal fields.

Citation

Baran, Dila. "The Concept of Parody Religion: The Case of the Church of Flying Spaghetti Monster (Pastafarianism)". *Eskiyeni* 52 (March 2024), 51-77.

Article Information

<i>Date of submission</i>	31 December 2023
<i>Date of acceptance</i>	18 March 2024
<i>Date of publication</i>	26 March 2024
<i>Reviewers</i>	Two Internal & Two External
<i>Review</i>	Double-blind
<i>Plagiarism checks</i>	Turnitin
<i>Conflicts of Interest</i>	No potential conflict of interest was reported by the authors.
<i>Complaints</i>	eskiyenidergi@gmail.com
<i>Funding</i>	No funds, grants, or other support was received.
<i>S. Development Goals (SDGs)</i>	--
<i>License</i>	CC BY-NC 4.0

Giriş

Dünyanın küreselleşme süreciyle birlikte farklı kültürler, inançlar ve dünya görüşleri arasındaki etkileşim artmış, söz konusu bu etkileşim çok kültürlü bir ortamın oluşmasına ve dinî söylemlerin çeşitlenmesine yol açmıştır. Bilimsel ve teknolojik alanlardaki ilerlemeler, toplumsal ve kültürel normların değişimi, sosyopolitik olaylar, bireysel arayışlar, geleneksel dinî topluluklar içerisinde gerçekleştirilen reform hareketleri ve toplumsal sorunların çözümüne odaklanan aktivizm gibi çeşitli faktörlerin bir araya gelmesi, dinî söylemlerde karşı konulamaz bir değişim sürecini başlatmıştır.¹ İnsanların geleneksel dinî kurumları ve inançları sorgulamalarına ve alternatif dinî yaklaşımlara yönelmelerine neden olan bu değişim süreci, yeni dinî hareketlerin (YDH'lerin) ortaya çıkışına zemin hazırladığı kadar ateizm algısını yeniden canlandıran bir süreci de beraberinde getirmiştir. Nitekim 21. yy'la birlikte ateizmi gizlemek veya sadece özel bir mesele olarak görmek yerine toplumda daha görünür hâle getirmeye çalışan, dinî inançları eleştirme ve reddetme konusunda daha katı bir tavır sergileyen, bilimin ve rasyonalitenin dinin yerine geçmesi gerektiğini savunan yeni bir ateist akımın doğduğu görülmektedir.² 'Yeni Ateizm' (New Atheism) olarak adlandırılan ve kısa sürede popüler olan bu akımın dikkat çeken özelliklerinden biri, 'ateist din' (atheist religion) olarak da ifade edilebilecek 'parodi din' (parody religion) kavramının oluşumuna kaynaklık etmiş olmasıdır. Din ve ateizm kavramlarını bir araya getiren parodi din tanımlaması, ateizmin dinî bir organizasyon içerisinde nasıl ifade edilebileceğinin karşılığını oluşturmaktadır. Bu bağlamda parodi dinlerin, Yeni Ateizm'i temsil ettiğini söylemek mümkündür.

Bu makale çalışması geleneksel dinî inanışların alaycı bir biçimde taklit edildiği, bir tür mizahı ifade eden parodi din kavramı üzerine yoğunlaşmakta ve bu kavramı Pastafaryanizm olarak da adlandırılan Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi (Church of the Flying Spaghetti Monster) örneğinde incelemektedir. Yapılan literatür incelemesi sonucuna göre, Carole M. Cusack'ın *Invented Religions: Imagination, Fiction and Faith*³ isimli eseri, Lionel Obadia'nın "When Virtuality Shapes Social Reality Fake Cults and the Church of the Flying Spaghetti Monster"⁴ ve Anna M. Maćkowiak'ın "Mythical Universes of Third-Millennium Religious Movements: The Church of the Flying Spaghetti Monster and Matrixism"⁵ adlı makale çalışmaları ile Hanna Lehtinen'in "Counterreligion? The Church of the Flying Spaghetti Monster and Shifting Discourse

¹ Küreselleşme ve sekülerleşmenin dinî söylemlerin değişimine olan etkisi için bk. Yakup Coştu, *Küreselleşme ve Din* (Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2023), 75-147; Mehmet Özey, *Sekülerleşme ve Din: Batı'da Sekülerleşme Teorileri ve Tartışmaları* (İstanbul, İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, 2020), 67-96, 117-234.

² 'Yeni Ateizm' hakkında detaylı bilgi için bk. Graham Oppy, "Whither New Atheism?", *New Atheism: Critical Perspectives and Contemporary Debates*, ed. Christopher R. Cotter vd. (Cham: Springer Publishing, 2017), 15-31.

³ Carole M. Cusack, *Invented Religions: Imagination, Fiction and Faith* (Farnham-Burlington: Ashgate Publishing 2010).

⁴ Lionel Obadia, "When Virtually Shapes Social Reality: Fake Cults and the Church of the Flying Spaghetti", *Online-Heidelberg Journal of Religions on the Internet* 8 (2005), 115-127.

⁵ Anna M. Maćkowiak, "Mythical Universes of Third-Millennium Religious Movements: The Church of the Flying Spaghetti Monster and Matrixism", *Maska Magazyn Antropologiczno-Spoleczno Kulturowi, Kosmos, Astronomia, Ciała Niebieskie* 29 (2016), 85-97.

on Religion”⁶ isimli yüksek lisans tezini konuya ilişkin başlıca çalışmalar içerisinde zikretmek mümkündür. Bu ve benzeri çalışmalarda Pastafaryanizm’in ‘hiper-gerçek’, ‘kurgu temelli’, ‘icat edilmiş’, ‘sanal’, ‘dijital’ ya da ‘sahte’ din gibi çeşitli sınıflandırmalar içerisine dâhil edilerek YDH’ler kapsamında ele alındığı görülmektedir.⁷ Ancak parodi dinlerin YDH’ler içerisinde ele alınıp alınamayacağı hususu tartışmalıdır. Zira parodi dinler, dinî inançları alaycı bir biçimde eleştirmek için tasarlanmışken, YDH’ler dinî inançları farklı açılardan yorumlayarak taraftarlarına yeni bir mânevî deneyim sunma amacı gütmektedirler. Dolayısıyla parodi dinler ve YDH’ler arasında amaçları açısından büyük bir farklılık söz konusudur. Bahsi geçen farklılığın anlaşılabilmesi, parodi din kavramının detaylı açılardan incelenerek değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Parodi din kavramının oluşumuna ateist bir zemin üzerine inşa edilen kurgusal argümanların kaynaklık ettiği ve Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi’ne (USCK’ya) ait temel öğretilerin bahsi geçen kurgusal argümanlarla benzer bir yapılanmaya sahip olduğu düşüncesi, bu çalışmanın temel tezini oluşturmaktadır. Bu bağlamda makalenin ilk bölümünde parodi din kavramının hangi tür etmenlere bağlı olarak ne zaman ortaya çıktığı, tam olarak neyi ifade ettiği, Russell, Sagan, Baggini ve Dawkins gibi ünlü ateistler tarafından öne sürülen kurgusal argümanların parodi dinlerin oluşumunda nasıl bir rol oynadığı gibi hususlar ele alınıp değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise günümüzün popüler parodi dinleri arasında sayılan USCK’nın ortaya çıkışı, temel kurgusal öğretisi, başlıca ritüelleri ve hukukî hak elde etme girişimleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın temel kaynaklarını Pastafaryanizm’in kurucusu Bobby Henderson (1980-...) ve taraftarları tarafından kaleme alınan ve kutsal kabul edilen metinler, Pastafaryanizm’i tanıtmak ve yaymak amacıyla oluşturulan web siteleri ve Pastafaryanlar tarafından başlatılan hukukî girişimlerin sonuçlarını duyuran haberler, röportajlar, mahkeme kararları vb. oluşturmaktadır. Araştırma bulguları dinler tarihi biliminin tarihî ve fenomenolojik karşılaştırmalı yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiş, deskriptif bir metotla çalışmaya aktarılmıştır.

1. Parodi Din Kavramının Oluşumuna Kaynaklık Eden Kurgusal Argümanlar

Mevcut dinî inanç sistemlerinin alaycı ve mizahî bir biçimde yeniden yorumlanarak taklit edilmesini ifade eden ‘parodi din’ kavramının ne zaman ortaya çıktığına ilişkin net bir tarih vermek güçtür. Bununla birlikte antik Yunan’ın ünlü komedyacı yazarı Aristofanes (MÖ 446-386) ile başlayan parodi biçimlerinin (güldürü, mizah, alay vb. temelinde şekillenen eğlence türleri), Orta Çağ’da kullanılan *parodia sacra* (kutsal parodi) kavramı üzerinden postmodernizme kadar uzandığı görülmektedir.⁸ Bu kavram, Orta Çağ ve Rönesans dönemlerinde yaygınlaşarak dinî konuları alaya alan ya da mizahî bir biçimde eleştiren yazılar, şiirler ve eserler için kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim bahsi geçen dönem yazarlarının dinî metinlerden veya Kilise’ye ait

⁶ Hanna Lehtinen, “Counterreligion? The Church of the Flying Spaghetti Monster and Shifting Discourse on Religion” (Turku: University of Turku, Faculty of Humanities, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018).

⁷ Dilâ Baran, “Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi (Pastafaryanizm)”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan-Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2. Baskı, 2024), 918-921.

⁸ Mark Burde, “The Parodia Sacra Problem and Medieval Comic Studies”, *Laughter in the Middle Ages and Early Modern Times: Epistemology of a Fundamental Human Behavior, Its Meaning, and Consequences* Ed. Albrecht Classen (Berlin: De Gruyter, 2010), 222.

uygulamalardan hareket ederek dinî temaları sorgulama eğiliminde olduklarını gösteren çok sayıda örnek mevcuttur. Sözelimi İngiliz yazar Geoffrey Chaucer'in 14. yy'da yazdığı *Canterbury Hikâyeleri* (*Canterbury Tales*) ile Erasmus'un 16. yy'ın başlarında Latince kaleme aldığı *Deliliğe Övgü* (*The Praise of Folly*) adlı eseri birer *parodia sacra* örneği olarak Kilise'nin dinî otoritesini ve din adamlarının ahlâkî durumlarını eleştiren mizahî bir içeriğe sahiptir.⁹ Bazı araştırmacıların söz konusu alaycı mizahî eserlerden ve Orta Çağ'a damgasını vuran karnaval geleneğinden yola çıkarak, karnavallarda gerçekleştirilen dinî eğlence biçimlerinin günümüzde parodi dinler olarak devam ettiği düşüncesini savundukları görülmektedir. 20. yy'ın ünlü Rus filozofu ve edebiyat kuramcısı Mihail Bahtin'e göre karnaval geleneği, toplumsal sınırları ve kuralları geçici gevşetme imkânı sunarak insanların devlet ve kilise tarafından cezalandırılma korkusu olmadan inanç, din gibi konularla eğlenmesine olanak sağlayan, aynı zamanda güldürü ve eğlencenin ön planda olduğu bir dönemi ifade etmektedir.¹⁰ Bahtin'in söz konusu 'karnavalesk' kuramından hareket eden Anoshka, Orta Çağ karnaval geleneğinin yerini modern dünyada dinî inançları mizahî bir biçimde ele alan parodi dinlerin aldığı fikrini ileri sürmüştür.¹¹ Ancak *parodia sacra* olarak kabul edilen eserlerin ve ortaçağ karnaval kültürü aracılığıyla geliştirilen eğlence anlayışının temelinde dinin temel teolojik unsurlarının değil, dinî figürlerin ve kurumların insanlar arasında güç, servet ve nüfuz elde etmek için istismar edilişi ve dinî uygulamaların kötüye kullanılışı vurgulanmıştır. Başka bir ifadeyle bu tür eserlerde alaycı bir biçimde eleştirilen dinin kendisi değil ya dinî kurumların ciddiyetsizlikleri ve din adamlarının ahlaki değerlerle uyumsuz davranışları ya da dinî metinlerin cahil insanlar tarafından yanlış yorumlanması olmuştur. Dolayısıyla *parodia sacra* türü eserlerin ya da Orta Çağ karnaval kültürünün parodi din kavramının oluşumuna 'doğrudan' kaynaklık ettiği düşüncesi makul bir yaklaşım değildir.

Parodi dinleri -en temel hâliyle- geleneksel dinî öğretileri alaycı ve mizahî bir anlatımla eleştirme amacı taşıyan, buna bağlı olarak da kurgulanmış tanrılara, kurgulanmış hikâyelere ve kurgulanmış metinlere dayanan din taklitleri olarak tanımlamak mümkündür. Parodi dinler oluşturulurken dinleri taklit eden kurgulanmış bir içerikten yararlanılmasındaki amaç, bir yandan dinî inancın hemen her yönüyle eleştirisini yapmak diğer yandan dinî inançların felsefi ve deneysel olarak temelsiz olduğu yönündeki iddiaları desteklemektir. Bu bağlamda parodi dinler aslında bağımlı birer eleştiri türü olarak ortaya çıkmışlardır. Zira kurgusal içeriklerinin büyük bir kısmı, eleştirilmek istenen dinî inançlara bağımlı bir biçimde şekillenmektedir. İnternet ve sosyal medya aracılığıyla oldukça geniş bir kitleye hitap eden ve kısa süre içerisinde farklı coğrafyalarda edindiği taraftarlar sayesinde özellikle genç kesim arasında

⁹ Örneğin Geoffrey Chaucer'in *Canterbury Hikâyeleri*'nde yer alan 'The Pardoner' ve 'The Friar' gibi bazı karakterlerin anlatıldığı hikâyelerde din ve dinî otorite, mizahî ve alaycı bir biçimde eleştirilmiştir. Hikâyelerde yer alan eleştiriler aynı zamanda dönemin kilise ve toplumsal normlarına karşı çıkışları da ifade etmektedir. bk. Jill Mann, *Chaucer and Medieval Estates Satire, The Literature of Social Classes and the General Prologue to the Canterbury Tales* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 37-54, 145-152; bk. Desiderius Erasmus, *Deliliğe Övgü*, çev. Aycan Özüpek (Ankara: Dorlion Yayınları, 2017).

¹⁰ Mihail Bahtin, *Rabelais ve Dünyası*, çev. Çiçek Öztekin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005), 33-37.

¹¹ Sierhei A. Anoshka, "A Joke, Mockery, Or Something More? The Chuch of te Flying Spaggetti Monster: An Invented Religion or A New Movement?," *Electronic Journal of Folklore* 81 (2021), 83.

yaygınlaşan çok sayıda parodi din mevcuttur. Görünmez Tek Boynuzlu Pembe At Kilisesi (Church of the Invisible Pink Unicorn), Birleşik Domuz Pastırması Kilisesi (United Church of Bacon) ve USCK bunlar içerisinde öne çıkanlardır. Ülkemizde de taraftarları bulunan parodi dinlerin son zamanlarda sıklıkla gündeme geldiği ve bu dinleri savunduklarını iddia eden bireylerle yapılan video görüşmelerinin ciddi izlenme sayılarına ulaştığı görülmektedir.¹² Söz konusu popülerite toplum içerisinde parodi din kavramının hangi etmenlere bağlı olarak ortaya çıktığına ve neye hizmet ettiğine yönelik merakların artmasına neden olmuştur.

Parodi din kavramının ortaya çıkışı ile ilgili kabul gören yaygın görüş, bu kavramın oluşumuna İngiliz filozof Bertrand Russell'ın 'Göksel Çaydanlık' (Celestial Teapot) argümanının kaynaklık etmiş olduğu yönündedir. Russell söz konusu argümanı, somut delillerle kanıtlanamadığı halde reddedilmeyen varsayımları eleştirmek için bir araç olarak kullanmıştır. Ardından Sagan, Baggini, Dawkins gibi ateist bilim insanları tarafından da benzer kurgusal anlatımların kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda her birine tek tek yer verilen bu kurgusal argümanlar yalnızca anlatım tarzları açısından değil, aynı zamanda yapılandırılma biçimleri bakımından da birbirlerinden farklılık göstermektedir. Ancak bu farklılıkların yalnızca farklı ifade tarzlarıyla ilişkilendirilebilecek bir çeşitliliğe dayanmadığı, tematik çeşitliliklerinin de iddia sahiplerinin konuya ilişkin bakış açılarını temsil ettiğini ifade etmek gereklidir. Bununla birlikte bahsi geçen argümanların her biri, ortaya atan kişilerin kendilerine özgü tutumlarını yansıttığının yanı sıra varoluş konusuna kurgusal bir perspektifle yaklaştığı için, Russell'ın argümanı ile ilişkilidir.¹³

Ateist düşünceyi savunmak amacıyla öne sürülen söz konusu kurgusal argümanların içeriklerine geçmeden önce değinilmesi gereken birkaç önemli husus vardır. İlki, çalışmanın amacının argümanların içeriklerini tartışmak değil, bu argümanların parodi din kavramının oluşumuna ne şekilde kaynaklık ettiğini incelemek olduğudur. Bir başka ifadeyle bahsi geçen argümanların ele alınma sebebi, Russell'ın başlattığı kurgusallaştırma yönteminin Sagan, Baggini ve Dawkins gibi tanınmış ateist bilim adamları tarafından geliştirilerek parodi dinlerin öğretilerinin şekillendirilmesinde nasıl bir etki yarattığını ortaya koymaktır. Değnilmesi gereken bir diğer husus, ateizm savunucularının dinî inançların kanıtlanamazlığını izah etmek için neden kurgusal bir anlatım yolu tercih ettiğidir. Aslında bunun nedeni oldukça açıktır. Zira kurgu temelli bir yaklaşım, öne sürülen argümanların kontrollü bir ortamda inşa edilmesine imkân

¹² *YouTube*'da yayın yapan Muhammed Bahçecik'in 'Yer6 Film' isimli kanalına konuk olarak aldığı ve adının Mert Pinkman olduğunu söyleyen 20 yaşındaki genç, tanrısının görünmez tek boynuzlu pembe at (unicorn) olduğunu iddia etmiş ve inandığı dinin detaylarını açıklamıştır. bk. Muhammed Bahçecik, "Görünmez Pembe Tek Boynuz İnanıcı İle Yüzleşme! Benim Tanrım Pembe Tek Boynuzlu At!", *YouTube* (24 Haziran 2023); Uzm. Psk. Gökhan Çınar'ın 'Bana Göre TV' adlı *YouTube* kanalında yayınladığı Katarsiz X-Tra programına katılan 18 yaşındaki Efe Beycan da benzer şekilde seçilmiş bir zebani olduğunu ve bu seçilmişliğin kendisine bir görünmez bir at (unicorn) tarafından verildiğini ifade etmiştir. Bk. Gökhan Çınar, "Ben Zebaniyim, Seçilmiş Kişiyim", *YouTube* (12 Temmuz 2023). Söz konusu iki örnek, genç kesimin gerçeklik algısı üzerinde parodi dinlerin güçlü etkilerinin olabileceğine işaret etmektedir.

¹³ Ethan G. Quillen, "The Satirical Sacred: New Atheism, Parody Religion, and the Argument from Fictionalization", *New Atheism: Critical Perspectives and Contemporary Debates*, ed. Christopher R. Cotter vd. (Cham: Springer Publishing, 2017), 198-199.

vermektedir.¹⁴ Böylelikle argümanı ortaya atan kişi, eleştirmeyi amaçladığı dinî inancı hedef alarak ona ilişkin karşılaştırmalar yapma ve iddiasını destekleyecek benzer bir kurgu geliştirme fırsatı bulmaktadır. Kurgu dâhilinde eleştirilmek istenen konunun somut bir örnek üzerinden ilerlemesi ise hem karşı taraf için açık, anlaşılır ve aşına olduğu bir içerik sağlamakta hem de argümanı öne süren kişi için kendi çizdiği çerçevede hareket edebileceği rahat bir eleştiri zemini oluşturmaktadır. Anlaşılan o ki, sınırları kontrol dâhilinde olan bu kurgusal eleştirme alanı, ateist bilim adamları tarafından, dinî inançları kendi öğretilerine benzer bir anlatım üzerinden reddetmenin kolay ve etkili bir yolu olarak görülüp kullanılmıştır.

1.1. Russell'in Çaydanlığı

Russell 1952'de yazdığı ancak yıllar sonra yayımlanan 'Is There a God?' (Tanrı Var mı?) başlıklı makalesinde dinin kanıtlanamazlığını vurgulamak için bir mantık argümanı ortaya atmıştır. 'Göksel Çaydanlık' olarak adlandırılan bu argüman, kanıt yetersizliği nedeniyle dinî iddiaların doğruluklarına dair kesin sonuçlara varmanın güç olduğunu savunmaktadır. Argüman şu şekildedir:

Eğer Dünya ile Mars arasında eliptik bir yörüngede güneşin etrafında dönen bir porselen çaydanlık olduğu fikrini öne sürseydim, çaydanlığın en güçlü teleskoplar tarafından bile görülemeyecek kadar küçük olduğunu ekleyseydim, kimse iddiamı çürütemezdi. Ancak iddiamın çürütülemeyecek olmasından dolayı bundan şüphe etmenin insan aklı açısından kabul edilemez bir küstahlık olduğunu söylemeye devam etseydim, haklı olarak saçmaladığım düşünülürdü. Bununla birlikte, böyle bir çaydanlığın varlığı eski kitaplarda teyit edilseydi, her Pazar günü kutsal gerçeklik olarak kiliselerde öğretilseydi ve okullarda çocukların zihnine aşılınsaydı, çaydanlığın varlığına inanma konusunda tereddüt etmek bir tuhafılık işareti haline gelir ve onun varlığından şüphe edenlerin aydınlanmış bir çağda bir psikiyatrist ile daha eski bir zamanda ise bir engizisyon yargıcısıyla görüşmesi sağlanırdı.¹⁵

Görüldüğü üzere Russell sahip olduğu ateist düşünceyi belli bir kurgusal argüman üzerinden yola çıkarak savunmuş ve dinî inançların eleştirel bir yorumunu yapmak için kurgulanmış bir tanrı fikrinden yararlanmıştı. Zira ona göre çaydanlığın varlığına inanmak, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten bir tanrının var olduğuna inanmak kadar kabul edilebilir bir inançtır. Çünkü çaydanlığın varlığını kanıtlamak ya da çürütmek imkânsızdır. Bu bağlamda Russell çaydanlık argümanını kullanarak dinî inançlara yönelik iddiaların kanıtlanmasının zorluğunu ve bu iddiaları kanıtlama yükümlülüğünün reddedene değil, iddia edenin kendisine ait olduğunu vurgulamayı amaçlamıştır. Bununla birlikte ispat yükümlülüğünün, reddedenin üzerinde olmadığı fikrinin Russell'dan çok daha önce John Bagnall Bury tarafından da benzer bir analogi kullanılarak dile getirildiği görülmektedir:

Bazı insanlar sanki yanlış olduğunu kanıtlayamadığımız sürece teolojik bir doktrini reddetmekte haklı değilmişiz gibi konuşmaktadır. Ancak ispat yükü reddedenin üzerinde değildir. Cehennem hakkında saygısızca bir söz söylendiğinde, onun varlığını

¹⁴ Quillen, "The Satirical Sacred", 198.

¹⁵ Bertrand Russell, "Is There A God?", *The Collected Papers of Bertrand Russell, Last Philosophical Testament*, ed. John G. Slater – Peter Köllner (London – New York: Routledge 2017), 11/547-548.

kabul eden inançlı bir taraftarın zafer kazanmış bir edayla "Ama ne kadar saçma görünürse görünsün, bunu kanıtlayamazsınız" dediği bir konuşmayı hatırlıyorum. Eğer size Sirius'un etrafında dönen bir gezegende İngilizce konuşan ve zamanlarını öjenik tartışmalarla geçiren bir eşek ırkı olduğu söyleneydi, bu iddiayı çürütememenize rağmen ona inanmak için herhangi bir gerekçeniz olur muydu?¹⁶

Bury'nin 1913'te kullandığı 'İngilizce Konuşan Eşek Irkı' (A Race of Donkeys Who Talk the English Language) analojisi ile Russell'in 'Göksel Çaydanlık' argümanı karşılaştırıldığında benzer bir niteliğe sahip olduklarını görmek mümkündür. Zira her ikisi de bir iddianın doğruluğunu veya gerçekliğini kanıtlamakla yükümlü olan kişinin iddiayı öne süren kişi olduğu ve bu kişinin iddiasını desteklemek veya doğrulamak için somut kanıtlar sunması gerektiği, sunmadığı takdirde iddiayı reddedenin onu çürütecek kanıt sunmak zorunda olmadığı gibi hususlara vurgu yapmaktadır. Daha açık bir ifadeyle belirtmek gerekirse, inançlı bir kişi Tanrı'nın var olduğunu iddia ettiğinde bunu savunmak için somut deliller sunmakla yükümlüken inançsız bir kişi Tanrı'nın varlığını çürütecek deliller sunmak zorunda değildir.

Her ne kadar bahsi geçen iki örnek benzer hususlara vurgu yapmış olsa da Russell'in argümanı kurgulanmış bir içeriğe sahip olduğu için çok daha fazla ses getirmiştir. Nitekim göksel çaydanlık argümanının 20. yy'ın başlarından itibaren agnostisizm ve ateizm gibi düşünce akımlarının savunucuları tarafından bir tür mantıksal muhalefet ve eleştiri amacıyla sıklıkla kullanıldığı ve dinî inançların kanıtlanabilirliğine dair tartışmalarda felsefi düşüncüyü yönlendiren temel bir referans olarak kabul edildiği görülmektedir. Dahası Russell'in 'çaydanlık' kurgusalına benzer argümanlar kullanan başka isimler de olmuştur. Aşağıda tek tek ele alınan bu isimlerin, dinî inançlara karşı ateizmi savunmak amacıyla Russell'in argümanını geliştirdiklerini ve çok daha farklı boyutlara taşıdıklarını söylemek mümkündür.

1.2. Sagan'ın Görünmez Ejderhası

Russell'in yukarıda bahsi geçen varsayım üzerinden oluşturduğu kurgusal anlatıma benzer bir argüman üzerinden hareket eden isimlerden ilki, ünlü gökbilimci Carl Sagan'dır. Nitekim Sagan'ın da Russell'in yaptığı gibi 'Garajımda ateş soluyan bir ejderha yaşıyor' sözleriyle varsayımsal bir düşünce deneyi başlattığı ve hemen ardından bahsettiği ejderhanın havada süzülen, ısı yaymayan alevler püskürten, görünmez ve cisimsiz olduğunu belirterek garajındaki ejderha ile var olmayan bir ejderha arasında ne fark olduğu konusunu tartışmaya açtığı görülmektedir.¹⁷

İleri sürdüğüm iddianın aksini kanıtlamak mümkün değilse, iddiamın geçersiz olduğunu gösterebilecek herhangi bir deney yapılamıyorsa, benim ısrarla garajımda bir ejderha olduğunu savunmamın ne anlamı olabilir? Hipotezimin çürütülememesi, onun doğru olduğunun kanıtlanmasıyla aynı şey değildir. Test edilemeyen hipotezler ve çürütülmesi mümkün olmayan iddialar bize ne kadar ilham verirse versin veya içimizde ne kadar merak uyandırırsa uyandırсын gerçeklik skalasında değersizdir.¹⁸

¹⁶ John Bagnall Bury, *A History of Freedom of Thought* (New Jersey: Gorgias Press, 2002), 20.

¹⁷ Carl Sagan, *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*, çev. Can Evren Topaktaş (İstanbul: Say Yayınları, 2022), 265-268.

¹⁸ Sagan, *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*, 266.

Sagan tarafından kullanılan garajdaki görünmez ejderha argümanındaki temel amaç, bilimsel düşünce sürecinin temel prensiplerini vurgulayarak gözlemlenemeyen, test edilemeyen ve çürütülemeyen iddiaların bilimle uyumsuzluğunu göstermektir. Böylelikle bilimsel yöntemin gücüne ve gerçeği anlama sürecindeki önemine işaret eden Sagan, çürütülemez iddiaların bilimsel açıdan geçerli olamayacağını savunmuştur. Ona göre bir şey test edilemiyorsa, ölçülemiyorsa ve bilimsel yöntemle doğrulanamıyorsa bilimsel açıdan hiçbir değeri yoktur.

1.3. Baggini'nin Loch Ness Canavarı

Sahip olduğu ateist görüşü kurgusal bir hikâye aracılığıyla savunan bir diğer isim Julian Baggini'dir. Gerçek olarak başlayan ancak kurgusal bir sonla tamamlanan söz konusu hikâyenin temeli, İskoçya'nın dağlık bir bölgesindeki Loch Ness gölünde yaşayan ve Loch Ness Canavarı olarak adlandırılan bir halk inanışına dayanmaktadır. Varlığına ilişkin hiçbir somut kanıt bulunmamasına rağmen söz konusu canavarın varlığına inananlardan hareket ederek kurgusal bir hikâye oluşturan Baggini, başlangıçta ona inananlara yarı alaycı bir biçimde 'Nessieler' denilmeye başladığını varsaymış; canavara inananların sayısı arttıkça bir Nessie olmanın artık şaka konusu olmaktan çıkıp genel kabul gören bir norma dönüştüğü bir dünya hayal etmiştir. Canavara inanmayanları ise 'Annesieler' olarak adlandırmıştır.¹⁹ Ardından kurguladığı hikâyeyi temel alarak ateizmin, özü itibarıyla olumsuz olmadığını kanıtlamaya çalışmıştır:

Annesielerin inançlarının Nessielerin inançları üzerindeki asalak olduğunu söylemek doğru mudur? Bunu söylemek doğru olmaz, zira Annesielerin inançları Nessielerin inançlarından eskidir. Ama buradaki önemli nokta hangisinin önce geldiği değildir. Önemli olan Nessieler hiç var olmamış olsalar bile Annesielerin aynen şimdi inandıkları şeye inanacak olmalarıdır. Nessielerin ortaya çıkışının yaptığı, her zaman var olmuş olan ancak özel bir etiket gerektirmeyecek kadar sıradan görülmüş bir dizi inanca isim vermek olmuştur.²⁰

Anlaşılabileceği üzere 'Loch Ness Canavarı' olarak adlandırılabilir argümanı kullanarak Baggini'nin yapmak istediği şey, kanıt yetersizliğine bakılmaksızın kurgulanmış bir varlık aracılığıyla bir inancın nasıl oluşturulabileceğine işaret etmektir. Bununla birlikte Bury, Russell ve Sagan'dan farklı olarak Baggini argümanının merkezine, ispat yükümlülüğünü değil bir kavram olarak ateizmin var olmak için hiçbir dine bağımlı olmadığı düşüncesini koymuştur. Bu bağlamda Baggini'nin kurgusal bir argüman üzerinden hareket etmesindeki esas amacın, olumlu bir ateizm görüşü sunmak olduğunu söylemek mümkündür.

1.4. Dawkins'in Nihai Boeing 747'si

Tanrı'nın varlığının imkân dâhilinde olmadığını kanıtlamak için ortaya atılan yukarıdaki kurgusal argümanların yanı sıra çalışmalarında bunları sıklıkla dile getirmesi nedeniyle Yeni Ateizm akımının öncü isimlerinden biri olan Richard Dawkins'den de bahsetmek gereklidir. Zira Dawkins'in, göksel çaydanlık argümanına

¹⁹ Julian Baggini, *Ateizm*, çev. M. Barış Gümüşbaş (Ankara: Dost Yayınevi, 2019), 18.

²⁰ Baggini, *Ateizm*, 19.

değinererek, kaleme aldığı eserlerde pek çok kez Russell'a atıfta bulunduğu görülmektedir. Eserleri genel olarak incelendiğinde Dawkins'in, Russell'ın çaydanlık argümanına atıfta bulunduğu iki husus göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki, Tanrı'nın neden olmadığına yönelik açıklamalardır. Dawkins ünlü kitabı *Tanrı Yanılgısı*'nda, Russell'in kurgusal argümanının temelini oluşturan çaydanlığın varlığı ispatlanamaz sonsuz şeyi simgelediğini ifade etmiştir. Bu durumda ona göre Tek Boynuzlu Görünmez At, Uçan Spagetti Canavarı gibi örnekler en az Yahve ya da diğer herhangi bir tanrı kadar çürütülemezdir. Ancak "önemli olan tanrının çürütülebilir olup olmadığı değil, varlığının mümkün olup olmadığıdır."²¹ Dawkins Tanrı'nın varlığına ilişkin olasılığı, kitabının *Tanrı Neredeyse Kesin Olarak Neden Yoktur?* adlı dördüncü bölümünde detaylı bir biçimde ele almış ve 'Nihai Boeing 747' (Ultimate Boeing 747 Gambit) adını verdiği kurgusal bir argüman üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Bununla birlikte söz konusu argümanın Dawkins'in kendi geliştirdiği bir argüman değil, evrim teorisine karşı yaratılışı savunmak amacıyla öne sürülen bir argümanın tersine çevrilmiş hâli olduğunu belirtmek gereklidir. Fred Hoyle tarafından ortaya atılan ve 'Boeing 747' olarak adlandırılan bu argümanın temeli, yaşamın dünya üzerinde kendiliğinden başlayabilme olasılığının, bir hurdalık altına üstüne getiren bir kasırganın rastlantı eseri bir Boeing 747'nin parçalarını birleştirebilme olasılığından daha yüksek olmadığı fikrine dayanmaktadır.²²

Karmaşık biyolojik sistemlerin evrimsel süreçle açıklanamayacak kadar anlaşılması güç olduğunu savunmak için ortaya atılan bu argüman Dawkins'e göre hatalıdır, zira evrim teorisi söz konusu duruma rastgelelikle değil doğal seçim süreciyle açıklama getirmektedir. Dahası, doğal seçim aşamalı ve birikimlidir. Bu nedenle 'Boeing 747' argümanı her ne kadar yaratılışçılar tarafından 'akıllı tasarım' maskesi altında evrim karşıtı bir argüman olarak ortaya atılmış olsa da bilimsel bir temeli olmayan ve evrim teorisini anlamayan veya yanlış yorumlayan bir eleştiriden ibarettir.²³ Burada çalışma açısından önemli olan husus, tartışmanın içeriğinden ziyade Dawkins'in 'Boeing 747' argümanını kendi ateist düşüncesini desteklemek için tersine çevirerek kullanmış olmasıdır. Zira kasırganın büyük bir yolcu uçağını bir kerede inşa edemeyeceğini ifade ederek evrimin birikimlilik ilkesine dikkat çeken Dawkins'in düşüncesi "kademeli birikim dışında hiçbir şeyin prensipte 747 bilmesini çözemeyeceği, tam aksine bu durumda yaratıcı rolü oynayacak kadar zeki ve karmaşık varlığın kendisinin Nihai 747 olacağı"²⁴ yönündedir: "Bir tasarımcıyı ortaya atarak açıklamaya çalıştığınız varlık istatistiksel olarak ne kadar olanaksızsa, tasarımcının kendisi de en az onun kadar olanaksız olmalıdır. Tanrı Nihai Boeing 747'dir."²⁵ Böylelikle akıllı tasarımı savunan yaratılışçıların kurgusal argümanını tam tersine çeviren Dawkins, Tanrı'nın neden olmadığını kanıtlamak için 'Nihai Boeing 747' adını verdiği benzer bir kurgusal argümandan yararlanma yoluna gitmiştir.

²¹ Richard Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, çev. Melisa Miller (İstanbul: Kuzey Yayınları, 2022), 81-84.

²² Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, 152.

²³ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, 152-153; Richard Dawkins, *Bir Şeytanın Papazı*, çev. Tunç Tuncay Bilgin (İstanbul: Kuzey Yayınları, 2008), 294.

²⁴ Richard Dawkins, *Bir Şeytanın Papazı*, 294.

²⁵ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, 153.

Dawkins'in çaydanlık argümanına atıfta bulunduğu ikinci husus, dinlerin geçersizliği üzerinedir. Ona göre kanıtlardan yoksun argümanlar üzerine inşa edilen dinler, çaydanlıktan farksızdır. Ancak çaydanlığın varlığı gibi çürütülemez olmaları dinleri kabul etmek için yeterli bir sebep değildir. Bu bağlamda Dawkins zihin virüsleri olarak tanımladığı dinlerin, bireyler ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini çaydanlık argümanı üzerinden eleştirmiştir:

Organize dinin düşmanlığı açıkça hak etmesinin sebebi, Russell'in çaydanlığına olan inancın aksine dinin güçlü, etkili, vergiden muaf ve kendini savunmaktan aciz küçük çocukların beyinlerine sistematik olarak kazınıyor olmasıdır. Çocuklar kendilerini şekillendiren yılları çaydanlıklar hakkındaki kaçık kitapları ezberleyerek harcamaya zorlanmıyorlar. Devlet yardımı alan okullar ailelerinin yanlış çaydanlık şeklini tercih ettiği çocukları dışarıda bırakmıyorlar. Çaydanlığa inananlar çaydanlığa inanmayanları, çaydanlık din değiştirenlerini, çaydanlık kafirlerini ve çaydanlık inkarcılarını öldürene kadar taşlamıyorlar. Anneler oğullarını, ebeveynleri bir çaydanlık yerine üç çaydanlığa inananlarla evlenmemeleri için uyarıyorlar. Sütü ilk koyanlar, ilk önce çayı koyanların diz kapaklarına ateş etmiyorlar.²⁶

Görüldüğü üzere Dawkins, Russell'in Tanrı'nın varlığının kanıtlanamazlığını vurgulamak amacıyla bir mantık argümanı olarak ortaya attığı çaydanlık kurgusalını geliştirerek din karşıtı bir boyuta taşımıştır. Söz konusu kurgusal argümanın geldiği bu aşama, parodi dinlerin oluşumuna kaynaklık etmesi bakımından oldukça önemlidir. Zira varlığının kanıtlanması mümkün olmayan her şey, dinî inançları eleştiren ya da reddedenler için çaydanlığın yerini alabilecek yeni argümanlara ve bu argümanlar üzerinden hareket ederek oluşabilecek ateist dinlere kapı aralamıştır. Bir sonraki başlıkta detaylı açılardan ele alındığı üzere, bu makale çalışmasının konusunu oluşturan USCK da benzer şekilde yukarıda bahsedilen argümanlarda olduğu gibi, kurgusal bir anlatım aracılığıyla dinî normları parodileştirmiş, böylelikle ateist düşüncenin popüler bir simgesi haline gelmiştir.

2. Kurgusal Argümanlardan Parodi Dinlere: Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi (Pastafaryanizm)

Kurgu ile alternatif din arasındaki etkileşime dikkat çekilerek kurgunun dinî alandaki kullanımına yönelik yapılan ilk araştırmaların, üçüncü milenyumla birlikte başladığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, belirli bir kurgu üzerinde şekillenen dinlerin, kurumsal olmayan doğaları nedeniyle, uzun süre din araştırmaları içerisinde meşru bir çalışma alanı olarak görülmemiş olmasıdır. Kurgunun dinî potansiyeli konusunda akademik farkındalık yaratan en önemli gelişme, İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada'da 500.000'den fazla kişinin Jediizm (George Lucas'ın Star Wars film serisi üzerinden kurgulanarak geliştirilen yeni bir din) mensubu olduğunu iddia ettiği 2001 tarihli nüfus sayımı olmuştur.²⁷ Söz konusu sayım, her ne kadar sonuçları büyük ölçüde bir mizahı yansıtırsa da bir yandan kurgunun dinî alandaki kullanımına yönelik

²⁶ Dawkins, *Bir Şeytanın Papazı*, 166.

²⁷ Carole M. Cusack, *Invented Religions*, 113, 124; Markus Altena Davidsen, "Fiction-Based Religion, Conceptualising a New Category Against History-Based Religion and Fandom", *Culture and Religion: An Interdisciplinary Journal* 14/4 (2013), 2-3.

araştırmaların başlamasını, diğer yandan belirli bir kurgu üzerine temellendirilen başka dinlerin keşfedilmesine olanak sağlamıştır.

Kurgusal dinler üzerine yoğunlaşmayı sağlayan bu yeni gelişmeler, din araştırmalarında metodolojik bir değişiminin yaşanmasına yol açarak şu soruyu gündeme getirmiştir: İlhamını kurgudan alan dinler nasıl adlandırılmalıdır? Bu konuda fikir öne süren ilk isim, karşılaştırmalı din üzerine çalışmaları bulunan David Chidester'dir. Chidester, 2005'te popüler kültürden ortaya çıkan yeni dinlerin, sahte olsalar bile dünya dinleri paradigması karşısında kendi dinî meşruiyetlerini göstermeleri gerektiğini savunmuş ve bunlar için 'otantik sahteler' (authentic fakes) terimini kullanmış;²⁸ ancak bu terim yaygınlaşmamıştır. Kullanılan ikinci terim, Adam Possamai'nin öne sürdüğü 'hiper-gerçek dinler' (hyper-real religions) terimidir. Possamai, Jean Baudrillard'a atıfta bulunarak geliştirdiği bu terimle, kurgu temelli dinlerin popüler kültürden inşa edilen bir din simülakrı²⁹ olduğunu savunmuştur.³⁰ Ancak Baudrillard'ın ifadelerine göre tüm dinler hiper-gerçek din tanımı içerisine girdiğinden bu kullanımin kurgusal dinler için uygun olmayacağına yönelik karşı fikirler ileri sürülmüştür.³¹ Ardından Carole M. Cusack bilinçli bir biçimde oluşturuldukları için 'icat edilmiş din' (invented religion) terimini kullanmış;³² Scott Simpson temel amaçlarının insanları eğlendirmek olduğunu belirterek bu dinleri 'şaka din' (joke religion) olarak tanımlamış;³³ Markus Altena Davidsen ise 'kurgu temelli din' (fiction-based religion) teriminin bu dinler için kullanılabilecek en doğru terim olduğunu iddia etmiştir.³⁴ Cusack'ın 2010'da yayımladığı *İcat Edilmiş Dinler (Invented Religions)* adlı kitabında Jediizm ve Matrixizm (İçeriği, Larry ve Andy Wachowski'nin Matrix film serisine dayanan bir din) ile birlikte ele aldığı USCK, Lionel Obadia tarafından ise internetin sanal dünyasında ortaya çıktığı için 'dijital din' (digital religion) olarak tanımlanmıştır.³⁵

Görüldüğü üzere belirli bir kurgu üzerinden oluşturulan yeni dinlerin adlandırılması konusunda net bir fikir birliği yoktur. Obadia dışındaki diğer tüm araştırmacıların odaklandıkları temel husus, bu dinlerin bilinçli bir biçimde kurgulanmış olduklarıdır. Yalnızca bu açıdan bakıldığında USCK'yı 'icat edilmiş' ya da 'kurgu temelli' dinler kategorisine dâhil etmek mümkündür. Ancak USCK diğer kurgu temelli dinlerden farklı olarak ateizmi savunan bir protesto eylemi olarak ortaya çıkmıştır. Amacı ise mizahî ve alaycı bir yolla geleneksel dinleri eleştirmektir. Daha açık bir ifadeyle, Pastafaryanizm'in bir kurgudan ibaret olduğu doğrudur, ancak bu

²⁸ David Chidester, *Authentic Fakes, Religion and American Popular Culture* (Berkeley: University of California Press, 2005), 191-192.

²⁹ Simülakr: Bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm. Baudrillard'ın 'simülasyon kuramı' için bk. Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır (Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 16. Basım, 2022).

³⁰ Adam Possamai, *Religion and Popular Culture: A Hyper-Real Testament* (Brussels: P.I.E. Peter Lang, 2005), 79; Adam Possamai, "Yoda Goes to Glastonbury", *Handbook of Hyper-Real Religions*, ed. Adam Possamai (Leiden-Boston: Brill 2012), 20.

³¹ Davidsen, "Fiction-Based Religion, Conceptualising a New Category Against History-Based Religion and Fandom", 24.

³² Cusack, *Invented Religions*, 1-5.

³³ Scott Simpson, "Joke Religions: Make-Believe in the Sandbox of the Gods", *Ex-Nihilo, Periodyk Młodych Religioznawców* 2/6 (2011), 92.

³⁴ Markus Altena Davidsen, "The Spiritual Milieu Based on J.R.R. Tolkien's Literary Mythology", *Handbook of Hyper-Real Religions*, ed. Adam Possamai (Leiden-Boston: Brill 2012), 202.

³⁵ Obadia, "When Virtually Shapes Social Reality", 115-116.

kurgunun temeli dinî inançlara değil inançsızlığa dayanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, USCK örneğinde öne çıkması gereken hususun kurgusalılık değil, geleneksel dinleri alaya alan bakış açısı olması gerektiği düşünülmekte ve bu doğrultuda 'parodi din' kavramının USCK'yı tanımlamak için en uygun adlandırma olduğu savunulmaktadır.

2.1. Tarihî Süreç, Temel Öğretiler ve Ritüeller

USCK'nın başlangıcı, Oregon Devlet Üniversitesi Fizik Bölümü mezunu Bobby Henderson'ın, Kansas Eyaleti Eğitim Kurulu'na yazdığı bir mektuba dayanmaktadır.³⁶ Henderson mektubu, okullardaki fen derslerinin müfredatına biyolojik evrimin yanı sıra 'akıllı tasarım' teorisinin eklenmesine yönelik alınan kararı protesto etmek amacıyla yazmıştır. Mektupta öne çıkan husus, yaratılışçılığın yeniden yorumlanmış hali olarak görülen akıllı tasarım teorisinin mutlak bir tanrıdan bahsetmemesi, buna dayanarak da herhangi bir tanrının tasarımcı olarak önerilebilme olasılığını mümkün kılmasıdır. Nitekim Henderson bu olasılığı kullanarak evrenin tasarımcısının kendi kişisel tanrısı Uçan Spagetti Canavarı olduğunu iddia etmiş ve ona olan inancı ifade eden Pastafaryanizm'in okullardaki fen dersi müfredatına üçüncü bir alternatif olarak eklenmesini talep etmiştir. Bahsi geçen üç teori için de eşit süreli bir eğitim içeriği önerisinde bulunan Henderson'ın başlattığı bu eylemin esas amacı, okullarda akıllı tasarım öğretmenin Pastafaryanizm öğretmekten daha anlamlı olmadığı düşüncesini göstermektir:

Akıllı Tasarım denen alternatif teorinin de evrim teorisiyle birlikte okullarda yer alması gerektiği konusundaki açıklamanızı okuduktan sonra size büyük bir endişeyle yazıyorum. Sanırım hepimiz, öğrencilerin kendilerine en anlamlı gelen teoriyi seçebilmeleri için birden fazla bakış açısını duymalarının önemli olduğu konusunda hemfikiriz... Akıllı Tasarımın birden fazla teorisinin olduğunu hatırlayalım. Ben ve dünya çapındaki pek çok kişi, evrenin Uçan Spagetti Canavarı tarafından yaratıldığına dair güçlü bir inanca sahibiz. Gördüğümüz her şeyi, hissettiğimiz her şeyi yaratan O'dur. Evrimsel süreçlere işaret eden çok güçlü bilimsel delillerin, O'nun ortaya koyduğu tesadüflerden başka bir şey olmadığını güçlü bir şekilde hissediyoruz. Bu nedenle bugün size bu alternatif teorinin diğer iki teoriyle birlikte okullarımızda öğretilmesini resmî olarak talep etmek için yazıyorum. Akıllı Tasarım teorisi iddia edildiği gibi inanca değil de başka bir bilimsel teoriye dayanıyorsa, o zaman bizim teorimizin de öğretilmesine izin vermelisiniz, çünkü o da inanca değil bilime dayanıyor... Sanıyorum ülke çapındaki ve en nihayetinde tüm dünyadaki fen derslerinde yaradılışı açıklayan üç teoriye de eşit zamanın verileceği güzel günleri umutla bekleyebiliriz: Üçte bir Akıllı Tasarım için, üçte bir Uçan Spagetti Canavarlığı (Pastafaryanizm) için ve üçte bir de karşı konulamaz gözlemlenebilir kanıtlara dayanan mantıksal varsayımlar için.³⁷

Okul yönetimi tarafından oluşturulan kuruldan herhangi bir cevap alamayan Henderson, mektubunu kendi kurduğu internet sitesinde yayınlamıştır.³⁸ Kısa sürede internete yayılarak çevrimiçi sohbetlerde tartışılmaya başlayan mektup, basın

³⁶ *Gevşek Kanon: Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi'nin Dua Kitabı*, çev. Feyyaz Şahin (İstanbul: Altıkırkbeş Yayın, 2017), 287.

³⁷ Mektubun Türkçe tam çevirisi için bk. *Gevşek Kanon*, 243-245.

³⁸ bk. Bobby Henderson, "Open Letter to Kansas School Board" (Erişim 28 Aralık 2023).

tarafından fark edilmesinin ardından pek çok haber sitesine konu olmuştur. Bundan sonraki süreç oldukça ilginçtir. Zira toplumda dine verilen ayrıcalıkları eleştiren ateist bir mizah olarak başlayan hareket, kısa sürede geniş kitleler tarafından talep görünce giderek bir din görünümü kazanmış ve geleneksel dinlere karşı dini taklit eden kendi içeriğini oluşturmuştur.

Geleneksel Hıristiyan öğretisini takip eden Henderson'ın, tanrı inancı, evrenin ve insanlığın yaratılışı, peygamberlik, kutsal metin anlayışı, dinî ritüeller ile kutsal gün ve bayramlar gibi kurumsal bir dinde var olan tüm öğeleri, oluşturduğu bu mizahî öğreti içerisine yerleştirdiği görülmektedir. Henderson'ın oluşturduğu Pastafaryan öğretisine göre, evrenin ve insanın ebedî yaratıcısı Uçan Spagetti Canavarı'dır. Her şeyi gören, bilen ve her şeye gücü yeten³⁹ Uçan Spagetti Canavarı, gövdesi spagetti makarnası ile iki köfte topundan oluşan ve gövdesine bağlı iki makarna uzantısı üzerinde gözleri bulunan iyiliksever bir tanrıdır.⁴⁰ Bu öğretiye göre, hayat en basit hamur parçasından yaratıldığından canlılar az veya çok Uçan Spagetti Canavarı'nı andırırlar. Hayatın yapıtaşı olan DNA'nın fusilli (burgu) makarnasına benzemesinin sebebi budur. Uçan Spagetti Canavarı her şeyi kendi suretinde yaratmıştır; bu yüzden evrenin kendisi ahenkli bir görünmez spagetti sisteminden oluşur.⁴¹

Hareketin peygamberi olarak görülen Henderson'ın en dikkat çekici adımlarından biri, geleneksel dinlerin kutsal metin anlayışını da mizahî bir biçimde taklit etmiş olmasıdır. Nitekim dünyanın en büyük yayınevlerinden biri olan Villard'dan aldığı 80.000 dolarlık avansla *Uçan Spagetti Canavarının Kutsal Kitabı'nı* (*The Gospel of Flying Spaghetti Monster*) kaleme almıştır. 2006'da yayınlanan kitapta Henderson, eğitim kuruluna yazdığı mektubunda yer alan öğretileri detaylandırarak evrenin, dünyanın ve insanın yaratılışından cennet anlayışına, tarihsel olaylardan ahlâkî ilkelere ve dinî pratiklere kadar geleneksel bir dinde yer alan tüm öğelere mizahî ve alaycı bir biçimde yer vermiştir. Dahası, evrim ve bilimle ilgili yanlışları ortaya koymak için çok sayıda ironi yapmış ve sözde bilimsel kanıtlar sunarak ele aldığı bu öğretileri, yaptığı basit çizimler ve çeşitli fotoğraflarla desteklemiştir.⁴² Buna verilecek en iyi örneklerden biri, yerçekimi teorisine atıfta bulunarak yerçekiminin gerçek sebebinin, insanların Uçan Spagetti Canavarı'nın makarnavî (noodly) uzantıları tarafından dokunularak yere doğru bastırılması olduğunu iddia etmesi, kanıt olarak ise erken dönem insanıyla modern insanın boyları arasındaki farkı göstermesidir:

Bugün dünyada daha fazla insan olduğu için kişi başına düşen Makarnavî Uzantıların sayısı daha az, yani O'nun bizi yere bastıran dokunuşlarından daha az nasipleniyoruz. Dolayısıyla bizi yere bastıran güç azaldığı için boyumuz daha uzun. İnsan nüfusu arttıkça hepimiz Uçan Spagetti Canavarı tarafından daha az bastırılmış olacağımız için, gelecekte de boyumuzun uzamaya devam etmesini bekleyebiliriz.⁴³

³⁹ *Gevşek Kanon*, 292.

⁴⁰ *Gevşek Kanon*, 135.

⁴¹ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 61-65.

⁴² Bobby Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, çev. Umut Ulus – Uğraş Turan Önder (İstanbul: Altıkırkbeş Yayın, 2010), 17-20, 27-44, 164-186.

⁴³ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 18-19.

Henderson'ın sunduğu sözde kanıtlardan bir diğeri, küresel ısınma, depremler, kasırgalar ve benzer doğal afetlerin nedeninin 1800'lerden itibaren azalan korsan sayısı ile alakalı olduğu iddiasıdır. Korsanlar, Uçan Spagetti Canavarı'nın seçilmiş insanları olduklarından, USCK öğretilerinin korsan kıyafeti giymeden vaz edilme saygısızlığı tüm bu doğal felakete neden olmaktadır.⁴⁴ Bahsi geçen teorilerini destekleyecek gözleme dayalı kanıtı bulunmadığını, ancak zaten alternatif bir teoriyi ders programına sokmak için gözlemlenebilir kanıtlara ihtiyaç olmadığını ifade eden Henderson'ın,⁴⁵ böylelikle, ders programlarına dâhil edilmek istenen akıllı tasarım teorisine üstü kapalı gönderme yaptığı görülmektedir.

Henderson'ın 2010'da resmî web sitesi üzerinden yayınladığı *Gevşek Kanon (Loose Canon)* olarak da anılan *Dua Kitabı*'nda (*A Holy Book of the Church of the Flying Spagetti Monster*) ise *Kitâb-ı Mukaddes*'i alaya alarak eleştiren taklidî bir içerik oluşturulmuştur. *Eski ve Yeni Ahit*'in (*Old/New Testament*) *Eski ve Yeni Makarnahit (Old/New Pastament)* olarak adlandırılması,⁴⁶ Hıristiyanlıkta yer alan Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tan oluşan teslis anlayışının yerine Spagetti, Köfte ve Sos'tan oluşan üçlemenin konulması⁴⁷ ve Yahudilikte Musa Peygamber'e verildiğine inanılan *On Emir*'e karşılık Kaptan Mosey'e verilen sekiz maddeli *Yapmazsanız Çok Memnun Olurum (I'd Really Rather You Didn'ts)* öğütlerinin oluşturulması,⁴⁸ bahsi geçen alaycılığın en öne çıkan örnekleridir. Nitekim Kaptan Mosey'e verildiği iddia edilen emirlerin ikinci ve üçüncü maddeleri şöyledir:

2. Benim varlığımı hükmetmek, zulmetmek, cezalandırmak, bağırsak deşmek ve başkalarına kötü davranmak için bahane olarak kullanmamanızı tercih ederim. Kurban ve saflığa ihtiyacım yok ki zaten saflık içme suyunun bir özelliğidir, insanların değil.

3. İnsanları görünüşlerine, kıyafetlerine, konuşmalarına göre yargılamamızı tercih ederim. Kardeş kardeş oynayın, olmaz mı? Bir de şunu kalın kafalarınıza sokun: Kadın=İnsan, Erkek=İnsan. Aynı şey. Biri diğerinden daha iyi değil, tabi konu moda değilse. Üzgünüm ama moda kadınlar ve camgöbeği ile fuşya arasındaki farkı bilen erkeklere bahşetmiş bulunuyorum.⁴⁹

Benzer şekilde *Eski Ahit*'in *Yaratılış* kitabında yer alan, dünyanın tanrı tarafından altı günde yaratılmasına ilişkin anlatılara karşılık beş günde yaratıldığını ifade eden mizahî anlatımlar⁵⁰ da alaycılığın boyutunu göstermesi açısından başka bir örneklik teşkil etmektedir. Bu vesileyle Henderson, Uçan Spagetti Canavarı'nın dünyayı Yahudi tanrısından daha hızlı bir biçimde yarattığını vurgulamış ve kendi tanrısının üstünlüğüne dikkat çekmiştir. Bahsi geçen tüm bu içerik ve adlandırmalar, Pastafaryanizm'in kuşku gerektirmeyecek bir biçimde Hıristiyanlığın parodisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum kutsal kabul ettikleri kendi kitaplarında da

⁴⁴ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 43, 159, 181-182.

⁴⁵ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 18.

⁴⁶ *Gevşek Kanon*, 17, 231.

⁴⁷ *Gevşek Kanon*, 120, 345.

⁴⁸ Henderson Uçan Spagetti Canavarı'nın Salsa Dağı'nda yeryüzüne inerek Kaptan Mosey'e on taş levha verdiği, ancak Mosey'in dağdan inerken bunlardan ikisini düşürüp kırdığını ifade etmiştir. Yapılmaması gerekenlerin sekiz maddeden oluşmasının nedeni, kırılıp kaybolan bu iki levhadır. Bk. Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 103-105.

⁴⁹ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 104.

⁵⁰ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 97-99.

açıkça ifade edilmiştir.⁵¹ Bununla birlikte öğretinin içerisinde Hıristiyanlığın dışında, başka dinî gelenekleri alaya alan kısımlar da bulunmaktadır. Örneğin İslam geleneğindeki ahiret inancının cennet-cehennem tasvirine gönderme yapılarak, ölüm sonrası hayatta Uçan Spagetti Canavarı'na inananlara, içinde bira fıskıran volkanların ve striptizci üreten fabrikaların yer alacağı bir cennet vaat edilmiştir.⁵²

Henderson'ın, *Kitâb-ı Mukaddes*'e getirdiği eleştirilerine ve benzer şekilde diğer dinî gelenekleri alaya alan söylemlerine karşın Pastafaryanizm'in din karşıtı bir hareket olmadığına altını çizmesi başka bir ironidir. Ona göre diğer dinlerle Pastafaryanizm arasındaki tek fark, inananlarına yönelik katı, sorgulayıcı ve cezalandırıcı bir yaklaşım içerisinde olan diğer dinlerin yanlış, kendi dininin doğru olmasıdır.⁵³ Görünen o ki Henderson'ın bu söylemleri kullanmasındaki esas amaç, öğretisini hoşgörü anlayışı ve barış yanlısı tavırlarıyla öne çıkarmak istemesidir. Nitekim tarihte Pastafaryanizm adına hiçbir savaş yapılmadığını dile getirmesi öğretisinin şiddet içeren söylemlerden uzak olduğunu; Uçan Spagetti Canavarı'nı kendisine inananlardan hiçbir talepte bulunmayan iyiliksever bir tanrı olarak tasvir etmesi ise hoşgörü temelli bir dinin mensubu olduğunu kanıtlama çabasının⁵⁴ bir sonucudur. Takipçileri, içerisinde dev bir bira volkanı ve bir striptizci fabrikası bulunan bir cennetle ödüllendirilirken, kendisine inanmayanlar için -cennetten küçük bir farkla- bayat bira ve hastalık taşıyan striptizcilerden oluşan bir cehennem tasavvur edilmesinin⁵⁵ de yine Uçan Spagetti Canavarı'nın cezalandırmaktan kaçınan iyiliksever bir tanrı olduğunu göstermek için kullanılan bir başka metafor olduğunu söylemek mümkündür.

Baştan sona mizahî bir kurgusal hareket olan Pastafaryanizm'e, diğer tüm dinî geleneklerde olduğu gibi, kutsal gün ve ritüel uygulamalarının da dâhil edildiği görülmektedir. Buna göre Pastafaryanlar için cuma günleri kutsaldır ve bu günler gevşeyip rahatlayarak ve güneşlenerek geçirilmesi gereken bir tatil günü olarak kabul edilmektedir.⁵⁶ 'Cadılar Bayramı' dinî takvimlerinde yer alan bir diğer tatil günüdür. Korsanların özgürce dolaştığı günlere saygı duyma amacı güden bu bayram, Pastafaryanların korsan kıyafeti giyinip çocuklara şeker dağıtması gibi etkinliklerle kutlanmaktadır.⁵⁷ Bunların yanı sıra Yahudilikteki Fısıh (Passover) Bayramı'na karşılık 'Nişasta Tatili' (Pastover), İslam'daki Ramazan ayına karşılık ise 'Ramenzen' (Ramendan) adı verilen günler de bahsi geçen dinlerle alay etmek için üretilmiş diğer kutsal günler içerisinde yer almaktadır. 'Nişasta Tatili', Uçan Spagetti Canavarı'nın makarnavî uzantılarıyla insanlara ilk dokunmaya başladığı zamanın kutlamasıdır ve bol miktarda makarna tüketilerek, 'Ramenzen'in birkaç günü ise sadece ramen eriştesi yenilerek geçirilmektedir.⁵⁸ Pastafaryanlar tarafından yapılan tüm dualar nihai bir onay beyanı olan "ramen" terimiyle sona ermektedir. Bu terim, Yahudi ve Hıristiyan

⁵¹ *Gevşek Kanon*, 380.

⁵² Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 13; *Gevşek Kanon*, 125, 201.

⁵³ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 14, 208.

⁵⁴ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 13, 45-46, 91; *Gevşek Kanon*, 251.

⁵⁵ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 91.

⁵⁶ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 13, 99, 159.

⁵⁷ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 159.

⁵⁸ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*, 158.

geleneklerinde kullanılan “amen” sözcüğü ile bir makarna çeşidi olan “ramen” sözcüklerinin birleşiminden oluşan başka bir alay etme şeklidir. Pastafaryanizm’de tatil olarak kabul edilen bir başka gün ise 19 Eylül’de kutlanan ‘Bir Korsan Gibi Konuşma Günü’dür (International Talk Like A Pirate Day). Bu günü korsan diliyle konuşarak ve tam takım bir korsan kıyafeti ile geçirmek önemlidir.⁵⁹ Zira Henderson’a göre korsanlar Uçan Spagetti Canavarı’nın sözlerini insanlara ulaştıran ve O’nun ilâhî yönlendirmesiyle hareket eden seçilmiş kişilerdir.⁶⁰ Tarihte yeni kara parçalarının keşfedilmesi hep korsanlar sayesinde olmuştur.⁶¹ Dünyanın başına gelen felaketler ve mevcut kara parçalarına uzun zamandır bir yenisinin eklenmemesi, korsan sayısının modern çağda düşmesiyle doğrudan ilişkilidir.⁶²

Tüm bunların yanı sıra USCK’nın dini yayma amacı güden misyoner bir anlayışla hareket ettiğini söylemek mümkündür. Henderson yazdığı kutsal metnin bir bölümünü ‘propaganda’ başlığı altında dinin yayılmasına hizmet edeceğini düşündüğü öğütlere ayırmıştır.⁶³ Propaganda faaliyetlerinin özellikle genç kuşağı temsil eden üniversite öğrencilerine yönelik yapılması gerektiği, yine mizahî bir yolla şu şekilde ifade edilmiştir:

Dinleyicinizi tanıyın ve doğru mesajı seçin. Bu önemli. Uçan Spagetti Canavarı Kilise’mizin misyonerlik faaliyetleri için daha uygun olabileceği tartışılmıştı. Gerçekten de Pastafaryanların üniversite kampüslerinde daha çok kişiyi din değiştirmeye ikna edebildiklerini görüyoruz... Vaat edilen cennette bira volkanı ve striptizci fabrikasının bulunması hiç şüphe yok ki erkek üniversite öğrencileri üzerine, örneğin yaşlı kadınlar üzerinde olduğundan daha derin bir etki yaratacaktır.⁶⁴

Kutsal metinlerin yanı sıra internet üzerinden de aktif bir biçimde yürütülen propaganda faaliyetlerinde, insanların ilgisini çekmek amacıyla çeşitli sloganlar ve görsel malzemelerin yoğun olduğu video sunumlar kullanılmaktadır. Bunlardan en dikkat çekici olanı kutsal metinlerinde de sıklıkla tekrarlanan “Bizi otuz günlüğüne deneyin; eğer bizden hoşlanmazsanız eski dininiz sizi seve seve geri kabul edecektir” ifadesidir.⁶⁵ Michelangelo’nun ünlü “Âdem’in Yaratılışı” tasvirindeki Tanrı’nın eli yerine Uçan Spagetti Canavarı konularak oluşturulan mizahî uyarılama da hareket tarafından sıklıkla kullanılan görsel öğelerden biri hâline gelmiştir. Bununla birlikte hareketin sembolü olarak kullanılan köfte toplarına sarmalanmış spaghetti kütlesi zaten başlı başına ilgi çekici bir görsel olarak kabul görmektedir.

Henderson tarafından oluşturulan Pastafaryanizm öğretisine ilişkin yukarıda belirtilen tüm esasların, mizahî ve alaycı bir üslupla yerleşik dinî gelenekleri, özellikle de Hıristiyan geleneğini hedef alan bir eleştiri biçimi olduğu son derece açıktır. Bununla birlikte Uçan Spagetti Canavarı’nı gerçek tanrısı olarak kabul eden, varlığına gerçek anlamda inandığını beyan eden ve dininin en az geleneksel dinler kadar gerçek bir din olduğunu savunarak konuyu hukukî zemine taşıyan çok sayıda Pastafaryan vardır. Söz

⁵⁹ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı’nın Kutsal Kitabı*, 89, 159, 182; *Gevşek Kanon*, 89-91.

⁶⁰ *Gevşek Kanon*, 299.

⁶¹ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı’nın Kutsal Kitabı*, 27-29.

⁶² *Gevşek Kanon*, 205-207.

⁶³ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı’nın Kutsal Kitabı*, 121-133.

⁶⁴ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı’nın Kutsal Kitabı*, 122.

⁶⁵ Henderson, *Uçan Spagetti Canavarı’nın Kutsal Kitabı*, 14, 121.

konusu durum, öğretinin ateist düşüncüyü savunmak amacıyla bilinçli bir biçimde kurgulanmış olduğunun bilinmesine rağmen, Pastafaryanizm'in gerçek bir din olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışmasını gündeme getirmektedir. Bir sonraki başlıkta ele alınan hukukî dava örneklerinde görüldüğü üzere, bahsi geçen bu tartışmaya çözüm bulmak din özgürlüğü kapsamında yasal hükümler nedeniyle kolay değildir.

2.2. Hukukî Mücadele ve Dinî Özgürlük Tartışmaları

2005'teki başlangıcından bu yana, USCK dünya genelinde ciddi bir muğlaklık yaratmış, uyandırdığı tartışmalara rağmen popülerliği ve taraftar sayısı hızla artmıştır. Bugün dünyanın her yerinde Pastafaryan topluluklarıyla karşılaşmak mümkündür. Ancak söz konusu popülerlik, hukukî bir karmaşa sürecini de beraberinde getirmiştir. Konunun hukukî boyuta taşınması, Pastafaryanizm taraftarlarının gerçek bir dine inandıklarını ifade etmeleri ve dinlerine tıpkı diğer dinler gibi her türlü eşit statü, hak ve ayrıcalık verilmesi konusundaki isteklerini dile getirmeleriyle ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Pastafaryanların, şikâyetlerini aktif olarak hukuk mahkemelerine taşıdıklarını, devlet ve kamu otoritelerinin dinlerini resmî olarak tanınması için yasal yollara başvurmaktan çekinmediklerini gösteren çok sayıda örnek mevcuttur. USCK'nın hukukî arenada karşı karşıya kaldığı sorunlar sadece dinî özgürlüklerin değil, aynı zamanda toplumun din algısı ve hukukî sistemle olan ilişkisinin de derinlemesine sorgulamasına neden olmuştur. Bu bağlamda söz konusu hukukî mücadelenin dinî ifade özgürlüğü, mizahî eleştiri ve dinî normlar arasında kurulmaya çalışılan bir denge arayışını temsil ettiğini söylemek mümkündür. Yasal işlemlerin başlatılmasıyla ortaya çıkan tüm bu gelişmeler, USCK'nın dünya üzerinde kazandığı popülerliği hukukî bir zemine oturtma çabasının ne tür zorluklar yarattığı, aynı zamanda parodi bir dinin hukukî bağlamda nasıl değerlendirildiği ve toplum üzerindeki potansiyel etkilerinin neler olduğu gibi hususların ele alınıp incelenmesini gerektirmektedir. Zira bahsi geçen hukukî mücadele süreci, dinin ve hukukun kesiştiği bir noktayı temsil ederek dinî inançlara yönelik mizahî ve alaycı yaklaşımların sınırlarını sorgulayan yeni bir dönemin başladığına işaret etmektedir.

USCK'nın takipçileri olarak Pastafaryanlar tarafından açılan hukukî davalar incelendiğinde, çoğunluğunun dinî giyim ve sembollerin kamusal alanlarda serbestçe kullanılma hakkıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Buna ilişkin en yaygın örnekleri pasaport, ehliyet, ruhsat gibi resmî belgelerde yer alan fotoğraflarda, makarna süzgecinin tıpkı Yahudi kipaşısı, Sih sarığı, Müslüman başörtüsü gibi dinî bir başlık olarak tanınmasına yönelik hukukî girişimler oluşturmaktadır. Başına taktığı makarna süzgeciyle çekindiği fotoğrafını ehliyetinde kullanma hakkı kazanan ilk Pastafaryanlardan biri Avusturyalı Niko Alm olmuştur.⁶⁶ Ardından Oklahamalı Shawna Hammond'a,⁶⁷ Utah'da yaşayan Asia Lemmon'a,⁶⁸ Avusturalyalı Marcus Bowring'e⁶⁹ ve

⁶⁶ Kashmira Gander, "Pastafarian Man Niko Alm Wins Right to Wear Colander on his Head in Driving Licence Photo", *Independent* (16 Temmuz 2011).

⁶⁷ Heather Saul, "Pastafarian Woman Wears Colander on her Head in Driving Licence Photo", *Independent* (11 Eylül 2014).

⁶⁸ Samantha Sadlier, "Church of the Flying Spagetti Monster Pastafarians Makes Statement", *The Spectrum* (18 Kasım 2014).

⁶⁹ Tom Cowie, "This Guy Got a Victorian Driver's Licence with a Pasta Strainer on His Head", *The Age* (29 Kasım 2016)..

bunun gibi bir çok Pastafaryana makarna süzgeciyle çekindikleri fotoğrafları ehliyetlerinde kullanma izni verilmiştir. Rusya’da ise Andrei Filin adlı bir Pastafaryanizm takipçisi süzgeçli fotoğraf kullanım hakkına ilişkin şartlı bir kazanım elde etmiş; trafik polisi tarafından durdurulması halinde başında süzgeç bulunmuyorsa ehliyetinin kendisinden alınacağı ifade edilmiştir.⁷⁰

Yukarıda verilen örnekler USCK takipçileri tarafından başlatılan tüm hukukî girişimlerin olumlu sonuçlandığı anlamına gelmemelidir. Zira başvuruları reddedilen çok sayıda Pastafaryan da mevcuttur. Örneğin, Avustralya’nın Brisbane şehrinde yaşayan Simon Leadletter’in, kafasında bir makarna süzgeci ile fotoğrafının çekilmesindeki ısrarı karşısında, ilgili kurum ehliyetini yenilemeyi reddetmiştir. Ehliyetinin yenilenmemesi nedeniyle araç kullanamayan Leadletter, dinî başlığıyla inancını ifade edemediği için haklarının ihlal edildiğini vurgulamış ve şu sözleri sarfetmiştir: "Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi'nin dindar bir üyesiyim ve Sihlerin türban taktığı gibi benim de makarna süzgeci takma hakkım var."⁷¹ Hukukî girişimi başarısızlıkla sonuçlanan bir diğer örnek, bu kez Avustralya’nın güney batısındaki Adelaide şehrinde yaşayan Guy Ablon’dur. Ablon silah ruhsatında makarna süzgeciyle çekindiği fotoğrafı kullanmak isteyince yasal olarak edindiği silahlarına el konulmuş, dinî inancı sorgulanmış ve silahları iade edilmeden önce psikiyatrik bir kontrolden geçmeye zorlanmıştır. Söz konusu durum USCK’nın Güney Avustralya sorumlusu Kaptan Tanya Watkins’in tepkisine neden olmuş, başka hangi dinî inanç mensubunun akıl sağlığını kanıtlamak için bu kadar zorlandığını sorarak Pastafaryanlara yönelik ayrımcılık yapıldığını dile getirmiştir:

Başka hiçbir din, kendisinin gerçek bir din olduğunu kanıtlamaya ihtiyaç duymadığı gibi, belirli bir inanca sahip herhangi bir kişinin de bu dinin mensubu olduğunu veya başına belirli bir şey takmanın kendi dininin bir gereği olduğunu kanıtlamasına gerek yoktur. Bu yalnızca Pastafaryanlara özgüdür.⁷²

USCK takipçilerinin hukukî yollara başvurarak aradığı haklardan bir diğerinin "yasal evlilik yapma izni" olduğu görülmektedir. Söz konusu girişimlerin ilk resmî örneği, Yeni Zelanda hükümetinin USCK’ya düğün yapma izni vermesinin ardından 2016’da Yeni Zelanda’nın Akaroa Limanı’ndaki bir korsan gemisinde gerçekleşmiştir.⁷³ Buna karşın Anoshka, ilk Pastafaryan düğününün 2014’te Polonya’nın Lodz şehrinde gerçekleştiğini, ancak düğünün, Pastafaryanizm’in Polonya’da resmî bir din olarak tanınmaması nedeniyle dünya medyası tarafından fark edilmediğini ifade etmiştir.⁷⁴ Yasal izinle gerçekleşmiş bir başka Pastafaryan evliliği, Kanadalı çift Dani Magnussen ile Jaromir Pavlat’ın düğünüdür. Çiftin düğünü Bir Korsan Gibi Konuşma Günü’nde, Christina Lake adlı küçük bir yerleşim yerinde, USCK üyelerinden Korsan Higgs’in yönetiminde yapılmış ve YouTube’den canlı olarak yayınlanmıştır. Higgs düğünün

⁷⁰ Alexandra Sims, "Pastafarian Man Wins Right to Wear Colander on His Head in Driving Licence Photo", *Independent* (14 Ocak 2016).

⁷¹ *9News*, "Tradie Refused Religious Right to Wear Pasta Strainer on Head in Licence Photo", (3 Ekim 2014).

⁷² *9News*, "Tradie Refused Religious Right to Wear Pasta Strainer on Head in Licence Photo".

⁷³ Merrit Kennedy, "Holy Macaroni: Welcome To The First Ever Official Pastafarian Wedding", *NPR* (16 Nisan 2016).

⁷⁴ Anoshka, "A Joke, Mockery, Or Something More? The Chuch of te Flying Spaggetti Monster", 95.

Britanya Kolumbiyası eyaletinin izniyle gerçekleştiğini ve yasal olduğunu dile getirmiştir.⁷⁵

Yukarıda bahsi geçen hukukî girişimler basit, gereksiz ya da tam tersi eğlenceli görünebilir, ancak mahkemelerin USCK'nın resmî bir din olarak tanınmasına dair verdiği 'farklı' kararlar, dinin sübjektif bir kavram olduğunu ve yerel normlara göre değişebildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Nitekim bu durum, din özgürlüğünün sınırlarının belirlenmesi hususunda oldukça ciddi bir kavramsal sorun teşkil etmektedir. USCK'nın hukukî anlamda geniş bir perspektiften sorgulandığı De Wilde davası, söz konusu kavramsal sorunun karmaşıklığına işaret eden önemli bir örneklik teşkil etmektedir. Hollanda'nın Nijmegen şehrindeki Radboud Üniversitesi'nde bir hukuk öğrencisi olan Miende De Wilde, makarna süzgeciyle çekindiği fotoğrafı ehliyetinde kullanabilmek için Hollanda Yüksek Mahkemesi'ne başvurmuş, ancak mahkeme 'Pastafaryanizm'in bir din olmadığı' gerekçesiyle De Wilde'nin talebini reddetmiştir (2018).⁷⁶ Verilen bu kararın din ve inanç özgürlüğü hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek davayı Strazburg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıyan De Wilde, benzer bir gerekçeyle yine ret cevabı almıştır (2021).⁷⁷ Mahkemenin sunduğu gerekçe, dinin ne olduğu ve bir inancın din olarak kabul edilebilmesi için hangi kriterleri taşıması gerektiği konusunu gündeme getirmesi nedeniyle yasal hükümlerin sorgulanmasına yönelik bir tartışma başlatmıştır. Söz konusu tartışmalar kapsamında De Wilde'nin Leiden Üniversitesi'nden emekli hukuk profesörü Paul Cliteur ile birlikte kaleme aldığı bir köşe yazısında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. Maddesi uyarınca verilen dava kararını eleştirdiği görülmektedir. Eleştirilerin kaynağını oluşturan 9. Madde hükümleri şu şekildedir:

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü ancak kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilir.⁷⁸

'Sözleşmenin 9. Maddesiyle Korunan İnançlar'a yönelik başlığın 16. hükmünde yer alan şu ifade ise bir inancın din olarak kabul edilebilmesi için gerekli koşulları açıklamaktadır: "Bir inancın düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı kapsamına girebilmesi için *yeterince güçlü, ciddi, tutarlı ve önemli bir dereceye* ulaşması gerekir".⁷⁹

De Wilde ve Cliteur, 'düşünce, vicdan ve din özgürlüğü' kapsamındaki hakları korumayı amaçlayan maddede, yalnızca geleneksel dinî kalıplar içinde kalmak isteyenlerin hakları değil, aynı zamanda ateistler ve agnostikler gibi bu kalıplardan

⁷⁵ Claire Fenton, "Til Sauce Do Us Part: Canadian Couple Married Under Church of Flying Spaghetti Monster", *Daily Hive* (23 Eylül 2022).

⁷⁶ Eli Meixler, "A Dutch Court Has Ruled Pastafarians Cannot Wear Colanders in ID Photos", *Time* (17 Ağustos 2018).

⁷⁷ European Court of Human Rights (ECHR), K. 9476/19 (09.11.2021).

⁷⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, 9. Madde Rehberi: *Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü*, (Avrupa Konseyi, Güncelleme 30 Nisan 2020), 7.

⁷⁹ AİHM, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, 9. Madde Rehberi: *Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü*, 11.

kurtulmak isteyenlerin haklarının da koruma altına alındığı⁸⁰ belirtmişler; ancak maddede dinin kapsamlı bir tanımının yapılmaması nedeniyle bir inancın 'din' olarak sayılabilmesi için mahkeme tarafından belirlenen *güçlülük (mantıklılık), ciddiyet, tutarlılık ve önemlilik*ten oluşan dört koşulun yeterli olmadığını vurgulamışlardır. Zira 'ciddiyet' koşulu USCK'nın bir din olarak kabul edilmesinin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Oysa De Wilde ve Cliteur'a göre, din her zaman mizahtan yoksun ve kasvetli olmak zorunda değildir.⁸¹

De Wilde davası kapsamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin din ve inanç özgürlüğüne yaklaşımını değerlendiren Tim Wolff'un konuya ilişkin görüşleri oldukça dikkat çekicidir. Amsterdam Üniversitesi'nde bir hukuk doktoru olan Wolff, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. Maddesi'nde yer alan 'bir inancın din olarak kabul edilmesi için gerekli dört koşulu' detaylı açılardan ele almış ve söz konusu koşulların karşılanıp karşılanmadığının anlaşılabilmesi için test edilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Ancak ona göre bu test, başvuru sahibinin inancının yeterli düzeyde mantıklılık, ciddiyet, tutarlılık ve önem taşıyıp taşımadığına ya da inancına yönelik gerçekleştirmek istediği eylem arasında yeterince yakın bir bağ olup olmadığına yönelik olmamalıdır. Bunun yerine test aracılığıyla dikkate alınması gereken şey, başvuru sahibinin gerçekleştirmek istediği dinî eylemin gerektirdiği özelliklere sahip olup olmadığıdır. Bir çeşit 'samimiyet testi' olarak ifade ettiği bu yöntemle Wolff, davaya ilişkin verilecek kararın başvuru sahibinin samimiyetini değerlendirebilecek gözlemlenebilir kanıtlara dayanmak zorunda olduğunu ifade etmiştir.⁸²

Bahsi geçen dava kararını incelediği çalışmasının sonunda Wolff'un USCK'yı tartışmasız bir parodi olarak değerlendirmesi, parodi inanç sistemlerinde esas amacın siyasî olduğunu vurgulaması ve siyasî amaçlar uğruna böyle bir yol tercih edilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığını belirtmesi ilginçtir:

Pastafaryanların hukukî mücadelesi, her şeye gücü yeten bir makarna yaratığından ziyade Pastafaryanizm'in ardındaki siyasî görüş ve amaçlara bağlılıklarını göstermektedir... Pastafaryanlar siyasî amaçlarını korumak istiyorlarsa belki de kendilerini mahkemeye ya da yerel makamlara Pastafaryan olarak değil, gerçek siyasî inançlarının taraftarları olarak sunmalıdırlar.⁸³

Daha da ilginç, saçma bir kurgu üzerine inşa edildiğini ima ettiği Pastafaryanizm ve taraftarlarına yasal ayrıcalık tanınması durumunda Mahkeme'nin de saçmalamış olacağına dair sözleridir: "Eğer Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bir spaghetti canavarına bağlılık temelinde yasal bir ayrıcalık tanınmasını sağlayabilirseniz bu,

⁸⁰ "Sözleşme'nin 9. maddesi ile muhafaza altına alınmış olan düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, Sözleşme uyarınca 'demokratik bir toplumun' temellerinden birisini oluşturmaktadır. Bu özgürlük, dinî boyutu açısından, inananların kimliğini ve hayat algılarını oluşturan en hayati nitelikteki unsurlardan biridir, ancak *ateistler, agnostikler, septikler ve kayıtsızlar açısından da son derece değerli bir anlamı bulunmaktadır...*". AİHM, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, 9. Madde Rehberi: *Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü*, 10.

⁸¹ Mienie De Wilde – Paul Cliteur, "The Secular Religion of the Church of the Flying Spaghetti Monster", *The Freethinker* (27 Temmuz 2022).

⁸² Tim Wolff, "Cogency, Seriousness, Cohesion, and Importance: Assessing the Strasbourg Case-Law on Religion or Belief", *Oxford Journal of Law and Religion* 11 (2022), 182.

⁸³ Wolff, "Cogency, Seriousness, Cohesion, and Importance", 195.

mevcut sistemin saçmalığını ortaya koyacaktır.”⁸⁴ Görüldüğü üzere Pastafaryanlar tarafından başlatılan hukukî süreçler, din özgürlüğünün sınırlarına ve din olgusunun kavramsal çerçevesine ilişkin yeni bir tartışma gündemi oluşturmuştur.

Sonuç

Tanrı'nın varlığının ispatlanamayacağını kanıtlamak ve geleneksel dinî inançlara yönelik öğretileri eleştirmek amacıyla öne sürülen kurgusal argümanlardan hareket edildiğinde, parodi din kavramının ateist mizahın bir yansıması olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Nitekim bu makale çalışmasının ulaştığı en temel sonuç, Russell ve halefleri tarafından öne sürülen kurgusal argümanlar ile günümüzün popüler parodi dinlerinden biri olarak kabul gören Pastafaryanizm'in kurgusal öğretisi arasındaki yadsınamaz uyum ve benzerliktir. Bu bağlamda yapılan değerlendirmede, Russell'ın “Göksel Çaydanlığı”, Sagan'ın “Görünmez Ejderhası” ya da Baggini'nin “Loch Ness Canavarı” örneklerinde olduğu gibi, Pastafaryanizm'in de tanrısal figür olarak öne sürdüğü Uçan Spagetti Canavarı aracılığıyla benzer bir mantığı kullandığı ve dinin ciddiyetini mizahî bir dille sorgulama yoluna gittiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bir diğer husus, mensupları tarafından bir tür dinî düşünce ve ifade özgürlüğü olarak görülen Pastafaryanizm'in, eleştirel düşünmeyi teşvik ederek dinin katı normlarına karşı alternatif bir bakış açısı oluşturmayı amaçlayan söylemleri ve bunu yaparken de mizahın gücünden yararlanarak dinî ve kültürel normlara meydan okuyan uygulamaları ile dikkat çektiğidir. Bunların yanı sıra USCK'nın, yaratılışçılığı savunan akıllı tasarım teorisine karşı evrimci görüşü savunmak amacıyla tamamen bireysel bir protesto hareketi olarak başlamasına rağmen dünya çapında edindiği çok sayıdaki taraftarı ve hukukî davalar aracılığıyla elde ettiği ayrıcalıklar sayesinde, toplumsal ve özellikle hukukî alanda, dinin ne olduğu ve bir inancın din olarak kabul edilmesi için gerekli kriterlerin neler olması gerektiği gibi konuların sorgulanmasına neden olacak kritik bir etkiye yol açtığı görülmektedir. Bu nedenle Pastafaryanizm'in din araştırmacıları tarafından belli sınıflandırmalar içerisine dâhil edilerek YDH'ler kapsamında ele alınıp alınamayacağına yönelik yapılacak tartışmalar yukarıdaki sorgulama dâhilinde gerçekleştirilmelidir. Ayrıca ateist bir düşünce zemini üzerine inşa edilmelerinin yanı sıra sahip oldukları kurgusal öğretileri sayesinde geleneksel birer din görünümü kazanmaya başlayan parodi dinlerin, çalışmada bahsedilen video görüşmelerinde açık bir biçimde görüldüğü üzere, ülkemizde de özellikle genç kesim arasında giderek yaygınlaşmaya başlamasının, göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Tam da bu nedenle konuyu teorik açıdan ele alan bu çalışmanın, parodi dinlerin birey ve toplum üzerindeki etkilerine değinecek saha araştırmalarına zemin oluşturarak psikolojik ve sosyolojik açılardan da ele alınıp incelenmesine vesile olması temenni edilmektedir.

⁸⁴ Wolff, “Cogency, Seriousness, Cohesion, and Importance”, 195.

Kaynakça | References

- AIHM, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 9. Madde Rehberi: Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü*. Avrupa Konseyi, Güncelleme 30 Nisan 2020. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_9_TUR
- Anoshka, Siarhei A. "A Joke, Mockery, Or Something More? The Chuch of the Flying Spaghetti Monster: An Invented Religion or A New Movement?". *Electronic Journal of Folklore* 81 (2021), 81-100. <https://doi.org/10.7592/FEJF2021.81.anoshka>
- Baggini, Julian. *Ateizm*. çev. M. Barış Gümüşbaş. Ankara: Dost Yayınevi, 2019.
- Bahçecik, Muhammed. "Görünmez Pembe Tek Boynuz İnancı İle Yüzleşme! Benim Tanrım Pembe Tek Boynuzlu At!". *YouTube*. Yayın Tarihi 24 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=arCWpJH9EgM>
- Bahtin, Mihail. *Rabelais ve Dünyası*. çev. Çiçek Öztekin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.
- Baran, Dilâ. "Uçan Spagetti Canavarı Kilisesi (Pastafaryanizm)". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan-Emine Battal. 918-921. İstanbul: Okur Akademi, Genişletilmiş 2. Baskı, 2024.
- Baudrillard, Jean. *Simülakrlar ve Simülasyon*. çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 16. Basım, 2022.
- Burde, Mark. "The Parodia Sacra Problem and Medieval Comic Studies". *Laughter in the Middle Ages and Early Modern Times: Epistemology of a Fundamental Human Behavior, Its Meaning, and Consequences* ed. Albrecht Classen. 215-242. Berlin: De Gruyter, 2010.
- Bury, John Bagnall. *A History of Freedom of Thought* New Jersey: Gorgias Press, 2002.
- Chidester, David. *Authentic Fakes, Religion and American Popular Culture*. Berkeley: University of California Press, 2005.
- Coştu, Yakup. *Küreselleşme ve Din*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2023.
- Cowie, Tom. "This Guy Got a Victorian Driver's Licence with a Pasta Strainer on His Head". *The Age* (29 Kasım 2016). <https://www.theage.com.au/national/victoria/this-guy-got-a-victorian-drivers-licence-with-a-pasta-strainer-on-his-head-20161129-gszuu7.html>
- Cusack, Carole M. *Invented Religions: Imagination, Fiction and Faith*. Farnham-Burlington: Ashgate Publishing, 2010.
- Çınar, Gökhan. "Ben Zebaniyim, Seçilmiş Kişiyim". *YouTube*. Yayın Tarihi 12 Temmuz 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=MfhdCE4BE78>
- Davidsen, Markus Altena. "Fiction-Based Religion, Conceptualising a New Category Against History-Based Religion and Fandom". *Culture and Religion: An Interdisciplinary Journal* 14/4 (2013), 378-395. <http://dx.doi.org/10.1080/14755610.2013.838798>
- Davidsen, Markus Altena. "The Spiritual Milieu Based on J.R.R. Tolkien's Literary Mythology". *Handbook of Hyper-Real Religions*. ed. Adam Possamai. 185-204. Leiden-Boston: Brill, 2012.
- Dawkins, Richard. *Bir Şeytanın Papazı*. çev. Tunç Tuncay Bilgin. İstanbul: Kuzey Yayınları, 2008.
- Dawkins, Richard. *Tanrı Yanılgısı*. çev. Melisa Miller. İstanbul: Kuzey Yayınları, 2022.

- De Wilde, Mienke. – Cliteur, Paul. “The Secular Religion of the Church of the Flying Spaghetti Monster”. *The Freethinker* (27 Temmuz 2022).
<https://freethinker.co.uk/2022/07/the-secular-religion-of-the-church-of-the-flying-spaghetti-monster/ECHR>, European Court of Human Rights. K. 9476/19 (09.11.2021).
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%229476/19%22%5D,%22itemid%22:%5B%22002-13502%22%5D%7D>
- Eli Meixler, Eli. “A Dutch Court Has Ruled Pastafarians Cannot Wear Colanders in ID Photos”. *Time* (17 Ağustos 2018).
<https://time.com/5370043/pastafarian-religion-netherlands/>
- Erasmus, Desiderius. *Deliliğe Övgü*. çev. Aycan Özüpek. Ankara: Dorlion Yayınları, 2017.
- Fenton, Claire. “Til Sauce Do Us Part: Canadian Couple Married Under Church of Flying Spaghetti Monster”. *Daily Hive* (23 Eylül 2022).
<https://dailyhive.com/vancouver/flying-spaghetti-monster-wedding>
- Gander, Kashmira. “Pastafarian Man Niko Alm Wins Right to Wear Colander on his Head in Driving Licence Photo”. *Independent* (16 Temmuz 2011).
<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/pastafarian-man-niko-alm-wins-right-to-wear-colander-on-his-head-in-driving-license-photo-9610859.html>
- Gevşek Kanon: Uçan Spağetti Canavarı Kilisesi'nin Dua Kitabı*. çev. Feyyaz Şahin. İstanbul: Altıkırkbeş Yayın, 2017.
- Henderson, Bobby. *Uçan Spağetti Canavarı'nın Kutsal Kitabı*. çev. Umut Ulus – Uğraş Turan Önder. İstanbul: Altıkırkbeş Yayın, 2010.
- Henderson, Bobby. “Open Letter to Cansas School Board”. Erişim 28 Aralık 2023.
<https://www.spaghettimonster.org/pages/about/open-letter/>
- Kennedy, Merrit. “Holy Macaroni: Welcome To The First Ever Official Pastafarian Wedding”. *NPR* (16 Nisan 2016).
<https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/04/16/474510676/holy-macaroni-welcome-to-the-first-ever-official-pastafarian-wedding>
- Lehtinen, Hanna. “Counterreligion? The Church of the Flying Spaghetti Monster and Shifting Discourse on Religion”. Turku: University of Turku, Faculty of Humanities, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Maćkowiak, Anna M. “Mythical Universes of Third-Millennium Religious Movements: The Church of the Flying Spaghetti Monster and Matrixism”. *Maska Magazyn Antropologiczno-Społeczno Kulturowi, Kosmos, Astronomia, Ciała Niebieskie* 29 (2016), 85-97.
- Mann, Jill. *Chaucer and Medieval Estates Satire, The Literature of Social Classes and the General Prologue to the Canterbury Tales*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Obadia, Lionel. “When Virtually Shapes Social Reality: Fake Cults and the Church of the Flying Spaghetti”. *Online-Heidelberg Journal of Religions on the Internet* 8 (2005), 115-127. <https://doi.org/10.11588/rel.2015.0.20327>
- Oppy, Graham. “Whither New Atheism?”. *New Atheism: Critical Perspectives and Contemporary Debates*. ed. Christopher R. Cotter vd. 15-31. Cham: Springer Publishing, 2017.

- Özay, Mehmet. *Sekülerleşme ve Din: Batı'da Sekülerleşme Teorileri ve Tartışmaları*. İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, 2020.
- Possamai, Adam. *Religion and Popular Culture: A Hyper-Real Testament*. Brussels: P.I.E. Peter Lang, 2005.
- Possamai, Adam. "Yoda Goes to Glastonbury", *Handbook of Hyper-Real Religions*, ed. Adam Possamai. 1-21. Leiden-Boston: Brill, 2012.
- Quillen, Ethan G. "The Satirical Sacred: New Atheism, Parody Religion, and the Argument from Fictionalization". *New Atheism: Critical Perspectives and Contemporary Debates*. ed. Christopher R. Cotter vd. 193-220. Cham: Springer Publishing, 2017.
- Russell, Bertrand. "Is There A God?". *The Collected Papers of Bertrand Russell, Last Philosophical Testament*. ed. John G. Slater – Peter Köllner. 11/542-548. London – New York: Routledge 2017.
- Sadlier, Samantha. "Church of the Flying Spaghetti Monster Pastafarians Makes Statement". *The Spectrum* (18 Kasım 2014).
<https://www.thespectrum.com/story/news/local/2014/11/16/church-flying-spaghetti-monster-pastafarian-makes-statement/19123337/>
- Sagan, Carl. *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*. çev. Can Evren Topaktaş. İstanbul: Say Yayınları, 2022.
- Saul, Heather. "Pastafarian Woman Wears Colander on Her Head in Driving Licence Photo". *Independent* (11 Eylül 2014).
<https://www.independent.co.uk/news/weird-news/pastafarian-woman-wears-colander-on-her-head-in-driving-license-photo-9727131.html>
- Simpson, Scott. "Joke Religions: Make-Believe in the Sandbox of the Gods". *Ex-Nihilo, Periodyk Młodych Religioznawców* 2/6 (2011), 91-118.
- Sims, Alexandra. "Pastafarian Man Wins Right to Wear Colander on His Head in Driving Licence Photo". *Independent* (14 Ocak 2016).
<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/pastafarian-man-wins-right-to-wear-colander-on-his-head-in-driving-licence-photo-a6811326.html>
- Wolff, Tim. "Cogency, Seriousness, Cohesion, and Importance: Assessing the Strasbourg Case-Law on Religion or Belief". *Oxford Journal of Law and Religion* 11 (2022).
<https://doi.org/10.1093/ojlr/rwad006>
- 9News. "Tradie Refused Religious Right to Wear Pasta Strainer on Head in Licence Photo". (3 Ekim 2014).
<https://www.9news.com.au/9stories/tradie-refused-religious-right-to-wear-pasta-strainer-on-head-in-licence-photo/176815d8-f9fd-422e-b772-15d92ffe2f63#:~:text=Sydney%20student%20Preshalin%20Moodley%20had,to%20express%20his%20religious%20beliefs.>